

Lakewood Daf Yomi

PRESENTED BY SRULY BORNSTEIN

לע״נ

ברוך דוב ז״ל בן יבלחט״א משה חיים ווידרא נ״י
הרב שמעון דוד בן ר' יעקב יוסף איידער זצ״ל

מראה מקומות רשפי אש

לע״נ מריס שיינדל בת יבלחט״א אפרים שמעון סינאוויץ

(6) [קדושין נב. כ"ג כ"ג] א"ר יוחנן ב"ר אבהו (7) [קדושין פ"ג ה"ב] (8) [קדושין פ"ג ה"ב] (9) [קדושין פ"ג ה"ב] (10) [קדושין פ"ג ה"ב] (11) [קדושין פ"ג ה"ב] (12) [קדושין פ"ג ה"ב] (13) [קדושין פ"ג ה"ב] (14) [קדושין פ"ג ה"ב] (15) [קדושין פ"ג ה"ב] (16) [קדושין פ"ג ה"ב] (17) [קדושין פ"ג ה"ב] (18) [קדושין פ"ג ה"ב] (19) [קדושין פ"ג ה"ב] (20) [קדושין פ"ג ה"ב]

גיליון הש"ס

גמ' ביב"ע ק"מ. עין
גמ"א סימן ש"ק טו:

הנהרות וציונים

(1) ס"א דא"ר יוחנן (ב"ר) וכו' בדפ"י: (2) בחוסי סנהדרין כו ע"א ד"ה דאסתר הגי' ב"י (בי"ש): (3) צ"ל ה"ת (דבש תמר, בי"ש, וכו' בכת"י דפ"י): (4) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (5) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (6) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (7) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (8) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (9) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (10) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (11) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (12) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (13) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (14) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (15) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (16) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (17) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (18) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (19) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י: (20) [קדושין פ"ג ה"ב] וכו' בכת"י:

פסידא דלקוחות. שהתמיהוה על שטר מכירה צנינים: מאי בנייהו. צין הני תרמי לישנא דרבא: תרי דחד. עמנו הייתם² ותרי אחריתי לחד דליכא חידושא: בגזנותא. שלא הוינוהו³ אלא העידו שנים על אלו שהן גולנין והכא ליכא למימר סמוך אהני דהא מילתא אחריתא

משום פסידא דלקוחות מאי בנייהו דאסיהו⁴

ב"ה⁵ תרי לחד ותרי לחד אי נמי דפסליניהו בגזנותא להך לישנא דאמרת משום חידוש ליכא להך לישנא דאמרת משום פסידא דלקוחות איכא אמר רבי ירמיה מדפתי עבד רב פפא עובדא כוותיה דרבא רב אשי אמר הלכתא כוותיה דאביי⁶ והלכתא כוותיה דאביי⁷ ביעיל קג'ים: תנן גבב על פי שנים ומבא ומכר על פיהם וגמזאצו וזומזין משלמין את הכל מאי לאו שהעידו על הגניבה וחזרו והעידו על המביחה והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על המביחה ואי סלקא דעתך למפרע הוא נפסל הני ביון דאיתומו להו אגניבה איגלאי מילתא למפרע דכי אסיהו אמביחה פסולין הוו אמאי משלמין אמביחה אמרי הכא במאי עסקינן כגון שהוזמו על המביחה תחילה אמרי מילתא דכי אסיהו אמביחה פסולין הוו אמאי משלמו אמביחה והלכתא שהעידו בבת אחת והוזמו לימא כתנאי⁸ הוי שנים מעידין אותו שגנב והן מעידין אותו שמבא והוזמו על הגניבה עדות שבמלה מקצתה במלה כולה הוזמו על המביחה הוא משלם תשלומי כפל והן משלמין תשלומי שלשה א"ר יוסי בד"א בשתי עדויות אבל בעדות אחת עדות שבמלה מקצתה במלה כולה מאי בשתי עדויות ומאי בעדות אחת אילימא בשתי עדויות בשתי עדויות ממש בשתי כתות בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה וא"ר יוסי בעדות אחת בכת אחת בזה אחר זה כי מסהדי אגניבה והדר מסהדי אמביחה כי מותמי אמביחה⁹ עדות שבמלה מקצתה במלה כולה ואיתומו להו אגניבה מדיכא תיתי הך אלא לאו בשתי עדויות בעדות אחת כעין שתי עדויות ומהו גניבה כת אחת בזה אחר זה אבל בעדות אחת בבת אחת לא וסבריה דכולי עלמא¹⁰ תוך כדי דיבור כדיבור דמי מאי לאו בהא קמיפלגי רבנן סברי מכאן ולהבא הוא נפסל וכיון דמהרוא שעתא קא מיתומי אמביחה דקא מיתומי איתומם אגניבה דלא מיתומי לא איתומם ר' יוסי סבר למפרע הוא נפסל וכיון דמיד כי אסיהו הוא דמיפסלי כי איתומו להו נמי אגניבה דהא תוך כדי דיבור דמי אי תוך כדי דיבור כדיבור דמי עלמא למפרע הוא נפסל אלא בתוך כדי דיבור כדיבור דמי קא מיפלגי רבנן סברי תוך כדי דיבור לאו

פסידא דלקוחות. י"מ דהא דחיישין לפסידא דלקוחות היינו דוקא היכא דליכא עדי מסירה לדידי שהשטר אמת ואין נראה דל"כ איכא בנייהו טונא דלין עדים אלא החמומים על השטר: דאסיהו ביה תרי בהד ותרי בהד. משמע לפי שיש שני מווימים על כל אחד ואחד לא הוי חידוש ומימה מה צנן הרי תרי כמאה הו"ו¹¹ ונראה לפרש דאסיהו ציה תרי צדד כגון שאין הנימוזין מסייע¹² אחד לחצרו שאין האחד יודע כלום צעדו ומלון זה¹³ או כהודאה אחר הודאה¹⁴ ולא שנים מווימים את שניהם שכן שוים אלו כמו אחרים ולא נקט האי לישנא אלא משום דמשמע מיניה שאין המוויזין מסייעין זה את זה: אי נמי דפסליניהו בגזנותא. והא דאמרנן בפרק זה צורר (סנהדרין דף כ"ו:) דההיא מתנה דהווי חמסי¹⁵ עליה תרי גולנין סבר רב פפא צר אכריזנא עליהו ומסקי דגולן דאורייתא לא צעי הכרזה ולא חיישין לפסידא דמקל מתנה אע"ג דפסידא דלקוחות לאו דוקא דה"ה דיש לחוש לפסידא דמקל מתנה מ"מ פסלין לההיא מתנה דמייירי שכבר העידו עליהן צ"ד קודם שחממו בשטר מתנה או לא נראית ההיא¹⁶ שטר מתנה עד אחר שזרע פסולין צ"ד ואע"ג דזמנה קודם יש לחוש שמה הקדמינו כדפרישית לעיל¹⁷ ומיהו הו"ה עובדא דפרק זה צורר (פס דף כ"ו) דחד אמר קמאי דידי גנב כו' לדיני נפשות פשיטא שיש לפוסלו למפרע והוי מוזי למימר איכא בנייהו לענין דיני נפשות או לאסור אשה לבעלה ולענין גיטין וקדושין ועדות החדש דלעטמא דחידוש אין לפוסלן למפרע ולעטמא דפסידא דלקוחות פסולין למפרע לכל אלו אלא לדחיק לאשכוחי דליכא בנייהו לענין ממון:

והוזמו על הגניבה וחזרו והוזמו על המביחה. וא"ת אפי' למאן דאמר מכאן ולהבא הוא נפסל תקשה למל מקום אס אפן גניבה אפן טביחה ומכירה וכשחזרו והוזמו על הטביחה אמאי משלמין ו"ל משום דקסדר הכחשה תמלת הוניה היא¹⁸: שהעידו בבת אחת והוזמו לכיון שהעידו צנת אחת טביחה פסולין היו אע"ג דלמפרע הוא נפסל לכיון שהעידו צנת אחת כשרים היו כשהעידו על הטביחה כיון שהיו יכולין לחזור צנן על העדות של גניבה דמוך כדי ליעור הוה ועל מה שפירש צקונטרס דלא גרסינן והוזמו צנת אחת דזהוהי לא איכפת לן אי צנת אחת אי צנת אחר זה משום שאם הוזמו על הגניבה תמילה גם כשהוזמו על הטביחה תמילה הוזמו על הטביחה צנלה כל העדות משום דמוך כדי ליעור כדאמר צקונטרס וזהוהי לא תמילת הוניה היא ר"ח ואס צננו ליישב מירון זה לסדרת אביי דלקמן דקסדר הכחשה לאו הוא נפסל והולך ומתקן לפי שיטת המקשה הסובר דהכחשה הוניה היא כדפרישית לעיל¹⁹ וכן לקמן²⁰ כי משני מתני' לאבי אהא דאמר הכחשה לאו תמילת הוניה היא ומוקי לה כשהוזמו תמילה על הטביחה אין חושש לתוך כדאמר ר' יוחנן דהא קמיפלגי רבנן סברי תוך כדי דיבור לאו

פ"א מ"י פ"ח מהל' עדות הלכה ג: צ"ב מ"י פ"ח מהלכות חלל ה"א ח' וע"ש פ"ב מהלכות טענות ה"א ח' וח' וע"ש מהלכות וכו' וע"ש פ"ב מהל' עדות ה"א ג' וע"ש מהל' טענות וכו' וע"ש מהל' מהלכות ה"א ו' וע"ש מהל' תורה ה"א ד' סמך עשין צ' ק' ולאין רמא עוש"ע י"ד ס"י דלד עשין לא לב לג' וס"י שם עשין כד כה ועוש"ע מ"ח ס"י כע עשין א' וס"י רפא עשין א':

ליקוטי רש"י

משום פסידא דלקוחות. הלכות שדות על זממ ומהם שטותא מיטין עד חשבו ועדיין לא היה יודע שהוא פסול מאי בנייהו. בין הני תרי מעמי דרבא. תרי דחד. תרי מיתוס שהעידו צנתו ו שנים אמרו לכל אחד עמנו הייתם מתקנס פלוגי חידוש ליכא פסידא דלקוחות איכא. אי נמי דפסליניהו. להני תרי בגזנותא. שטערו שגולנין הם על גזילה שגולנין מיטין חידוש ליכא דהא מילתא אחריתא קמשהדי אלא פסידא דלקוחות איכא וסנהדרין כו. והלכתא כוותיה דאביי ביע"ע ק"מ. סמיני הלכות כי שחלקן כהס אפיו ורצה ונכל מקום הלכה כרבא מון מאלו יאוש של מדעת אלו מילתא (ב"מ דף כ"א:) ועד זומא אפי' אמר למפרע הוא נפסל צפק זה צורר (סנהדרין דף כ"ו) לתי העומד מאליו צפק וקדושין נב. תוך כדי דיבור דמי. כל שני דברים שאדם מוילא מפיו זה אחר זה בתוך כדי דיבור פסולין דבור האשון לחטול דבור האחרון לא משתיין ליה נמלן אלא הרי הוא כאילו אמר שני דברים יחד ורש"י ב"ב קכ"ג:

צא א ב מ"י פ"ב מהל'
המורה הל' ד פנ
לאין שמה:
צב ג מ"י פ"ב מהלכות
שעבודת הלכה פ'
ופ"כ מהל' עדות הל' ג:
צד ד מ"י פ"ח מהל'
עדות הלכה ד פנ:
עשן ק עות"מ סי' קג:
צד ה מ"י פ"ק כל מהל'
עדות הל' ד:

הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ. צ"כ דונחסי (ד' ל' וס) אמרי' הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי צהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דלצי כדמפרש צ"כ כילד מערימין (תמורה ד' טו. וס) דטעמא דר"מ משום דהו' כמו ל' מחול זו ואח"כ מחול

לאו כדיבור דמי ורבי יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דמי וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן (ה' הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון מתחילה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואם אמר תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה והוינן בה נמלך פשיטא ואמר רב פפא נמלך בתוך כדי דיבור קאמרינן (ה' אמרי תרי תוך כדי דיבור הו' חד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי' הנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה: אמר רבא יעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין (ה' דהכחשה תחילת הומה היא אלא שלא נגמרה אמר רבא מנא אמינא לה (ה' דתניא מעידינ' באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד הכי דמי אילימא כדקתני דליכא כת אחרינא משלמין דמי עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי' שלומי ועוד הרבי כוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד שהרי הרב אומר כן הרב מי ניהא ליה אלא לאו בגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו דבעי מיתבי ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מציעאי ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתב ליה אלא דמי שינו דקא מבחשי ליה קמאי למציעאי והיינו שהרי הרב אומר כן דניהא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד שמע מינה הכחשה תחילת הומה היא אמר אביי לא דאפכינהו ואומיניהו ממאי מדסיפא

לאו כדיבור דמי. והו' ליה שני עדות ומשום דלא לא אחתש אדך למשעת דיבור אחרון נפסלו ולא משעת דיבור ראשון כדיבור דמי. וכמד עזות דמי והרי פסולין היו גלותה שעה: ה"ג הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים: **הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ. דלית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון:** דבריו קיימין. ותראה עד שמתקצצ ותימכר ויציא דמי חליה עולה וצדמי חליה שלמים (ה' שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין. וכשנגמר הדין על פיהם קודם שהוכחשו אמרה רבא פהם לא נגמר הדין עדין אפילו הוזמו מתחילה אין נהרגין שאין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין (ה' והכי מיתוקמא צסיפא דשמעתין כגון דלחו צי תרי ואמרי הו' ופסקוהו לדינא אפומייהו: שהוכחשו. שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג: ולבסוף הוזמו. שצאת כת שלישית ואמרה עמנו הייתם נהרגין: שפיטא את עין עבדו. וילא לחירות ואח"כ הפיל את שינו וחייב ליתן לו דמי שינו: שהרי הרב אומר כן. כלומר דניחא ליה לרב צסקודתא דהני ולקמן מפרש מאי ניחוטא: ש"מ הכחשה תחילת הומה היא. דלי לאו תחילת הומה היא מאחר שצטלה עדותן מי אית צה די' אומה: אמר ר"ה אביי י"א. אי הוכחשו על ידי כת ראשונה שוב אין כת שלישית מוזמנת והכא כשאין שם כת ראשונה אלא הם ודקשיא לך דמי עבד לרב צעי לשלומי הכא כגון שכת שניה אפכינהו ואומיניהו שאמרו להם אותו היום שאחס אומרים עמנו הייתם צננקוס פלוני אצל ציוס אחר הוה ואיפכא הוה דממה נפשך עבד נפיק לחירות וכן משלמין לו דמי עין שרלו להפקדו וניחא ליה לרב דליפוק צענו ויחן לו דמי שינו ואי קשיא הואיל וראשונים הם מאי הו' מפסדי ליה הא לחירות הו' מפסי ליה ואכתי דמי עבד לרב צעי לשלומי לקמיה פריך ליה ומוקמינן לה בשעמד דין: מדסיפא

(6) ומס' ל' תמורה כה:
גדרים ט"ו: (3) [כמויות
עו: (2) מוספת' למכות
פ"א ס"ג, (7) ובחים ל',
(8) תמורה כו., (1) מכות
ה' (1) ד"ה ויטקון, (2)
(3) דניר כ: (הנהות בן
אריה), (4) ישעי' ג' יד,
(5) וע' גר"ן גדרים ט"ו
ד"ה והלכתא ומוס' צ"ב
קטע: ד"ה והלכתא,
(6) ער ע"א.

הנהות הב"ח
(6) תר"ס ד"ה אמר וכו'
לפי המקנה קאמר
אבי דרישא בשלם כימות
וכו' לא סגי דבלאו ג'
וכו' מהל' הומה היא
מדמשלמי וכו':

הנהות וציונים
[6] ע"ש בתמורה כה
ע"ב דמילתא דרב פפא
איחר אמשה הקודמת
שם (גליות) [3] "ומורי"
ליהא בראיש עייש
(רשי"ש) וכן בכתי'
ליהא: [2] ציל מעידנו,
ובלהלן ריש דף עד
(רשי"ש) וכה' בכתי'
ובתוספתא אי' מעידין
אנו: [7] דנציל קבעו
שלומי וכו' בעו לשלומי
(מצור דבש): [8] דנציל
באומר: [9] משנה היא
(רשי"ש): [1] דנציל בגון
דאמר: [10] ציל נמי
כדי שאילת תלמיד
לרב (יעב"ד) [11] חובת
[12] משלמי' ליהא בכתי':
[13] כתי' הוה: [14] יש
החוקר
דאפכינהו: [15] דנציל לא
יתיישב:

הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי צהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דלצי כדמפרש צ"כ כילד מערימין (תמורה ד' טו. וס) דטעמא דר"מ משום דהו' כמו ל' מחול זו ואח"כ מחול

לאו כדיבור דמי ורבי יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דמי וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן (ה' הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון מתחילה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואם אמר תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה והוינן בה נמלך פשיטא ואמר רב פפא נמלך בתוך כדי דיבור קאמרינן (ה' אמרי תרי תוך כדי דיבור הו' חד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי' הנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה: אמר רבא יעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין (ה' דהכחשה תחילת הומה היא אלא שלא נגמרה אמר רבא מנא אמינא לה (ה' דתניא מעידינ' באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד הכי דמי אילימא כדקתני דליכא כת אחרינא משלמין דמי עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי' שלומי ועוד הרבי כוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד שהרי הרב אומר כן הרב מי ניהא ליה אלא לאו בגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו דבעי מיתבי ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מציעאי ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתב ליה אלא דמי שינו דקא מבחשי ליה קמאי למציעאי והיינו שהרי הרב אומר כן דניהא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד שמע מינה הכחשה תחילת הומה היא אמר אביי לא דאפכינהו ואומיניהו ממאי מדסיפא

כ לית ליה לר"מ תפוס לשון ראשון: דבריו קיימין. ותראה עד שמתקצצ ותימכר ויציא דמי חליה עולה וצדמי חליה שלמים (ה' שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין. וכשנגמר הדין על פיהם קודם שהוכחשו אמרה רבא פהם לא נגמר הדין עדין אפילו הוזמו מתחילה אין נהרגין שאין העדים זוממין נהרגין עד שיגמר הדין (ה' והכי מיתוקמא צסיפא דשמעתין כגון דלחו צי תרי ואמרי הו' ופסקוהו לדינא אפומייהו: שהוכחשו. שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג: ולבסוף הוזמו. שצאת כת שלישית ואמרה עמנו הייתם נהרגין: שפיטא את עין עבדו. וילא לחירות ואח"כ הפיל את שינו וחייב ליתן לו דמי שינו: שהרי הרב אומר כן. כלומר דניחא ליה לרב צסקודתא דהני ולקמן מפרש מאי ניחוטא: ש"מ הכחשה תחילת הומה היא. דלי לאו תחילת הומה היא מאחר שצטלה עדותן מי אית צה די' אומה: אמר ר"ה אביי י"א. אי הוכחשו על ידי כת ראשונה שוב אין כת שלישית מוזמנת והכא כשאין שם כת ראשונה אלא הם ודקשיא לך דמי עבד לרב צעי לשלומי הכא כגון שכת שניה אפכינהו ואומיניהו שאמרו להם אותו היום שאחס אומרים עמנו הייתם צננקוס פלוני אצל ציוס אחר הוה ואיפכא הוה דממה נפשך עבד נפיק לחירות וכן משלמין לו דמי עין שרלו להפקדו וניחא ליה לרב דליפוק צענו ויחן לו דמי שינו ואי קשיא הואיל וראשונים הם מאי הו' מפסדי ליה הא לחירות הו' מפסי ליה ואכתי דמי עבד לרב צעי לשלומי לקמיה פריך ליה ומוקמינן לה בשעמד דין: מדסיפא

הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי צהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דלצי כדמפרש צ"כ כילד מערימין (תמורה ד' טו. וס) דטעמא דר"מ משום דהו' כמו ל' מחול זו ואח"כ מחול

לאו כדיבור דמי ורבי יוסי סבר תוך כדי דיבור כדיבור דמי וסבר ר' יוסי תוך כדי דיבור כדיבור דמי והתנן (ה' הרי זו תמורת עולה תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה דברי ר"מ ר' יוסי אומר אם לכך נתכוון מתחילה הואיל ואי אפשר לקרות שני שמות כאחד דבריו קיימין ואם אמר תמורת עולה ונמלך ואמר תמורת שלמים הרי זו תמורת עולה והוינן בה נמלך פשיטא ואמר רב פפא נמלך בתוך כדי דיבור קאמרינן (ה' אמרי תרי תוך כדי דיבור הו' חד כדי שאילת הרב לתלמיד כי לית ליה לרבי יוסי כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי' הנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה: אמר רבא יעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין (ה' דהכחשה תחילת הומה היא אלא שלא נגמרה אמר רבא מנא אמינא לה (ה' דתניא מעידינ' באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד הכי דמי אילימא כדקתני דליכא כת אחרינא משלמין דמי עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי' שלומי ועוד הרבי כוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד שהרי הרב אומר כן הרב מי ניהא ליה אלא לאו בגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו דבעי מיתבי ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מציעאי ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתב ליה אלא דמי שינו דקא מבחשי ליה קמאי למציעאי והיינו שהרי הרב אומר כן דניהא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד שמע מינה הכחשה תחילת הומה היא אמר אביי לא דאפכינהו ואומיניהו ממאי מדסיפא

כדי שאילת תלמיד לרב שלום עליך רבי ומורי' הנפיש כדי שאילת הרב לתלמיד שלום עליך אית ליה: אמר רבא יעדים שהוכחשו ולבסוף הוזמו נהרגין (ה' דהכחשה תחילת הומה היא אלא שלא נגמרה אמר רבא מנא אמינא לה (ה' דתניא מעידינ' באיש פלוני שסימא את עין עבדו והפיל את שינו שהרי הרב אומר כן ונמצאו זוממין משלמין דמי עין לעבד הכי דמי אילימא כדקתני דליכא כת אחרינא משלמין דמי עין לעבד בתר דמפקי ליה לחירות דמי עינו קבעי' שלומי ועוד הרבי כוליה עבד לרב בעי לשלומי ועוד שהרי הרב אומר כן הרב מי ניהא ליה אלא לאו בגון דאתו בי תרי ואמרי הפיל את שינו סימא את עינו דבעי מיתבי ליה הרב דמי עינו ואתו בי תרי מציעאי ואמרי עינו והדר שינו דלא בעי למיתב ליה אלא דמי שינו דקא מבחשי ליה קמאי למציעאי והיינו שהרי הרב אומר כן דניהא ליה במאי דקאמרי וקתני ונמצאו זוממין מציעאי משלמין דמי עין לעבד שמע מינה הכחשה תחילת הומה היא אמר אביי לא דאפכינהו ואומיניהו ממאי מדסיפא

הרי זו תמורת עולה ושלמים מהו אמר אביי צהא ודאי מודה ר"מ וטעמא דלצי כדמפרש צ"כ כילד מערימין (תמורה ד' טו. וס) דטעמא דר"מ משום דהו' כמו ל' מחול זו ואח"כ מחול

דרוש כ"ט לשבת תשובה

(א) לא המדרש הוא עיקר אלא המעשה, כה אמר ה' דרשוני וחיו, העיקר הדרוש לדרוש את ה', ובפרט עתה בימים הנוראים האדירים האלה, דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, והנה ז' ימים קודם יוה"כ היו מפרישין כה"ג מביתו, הטעם כדי לתקן בז' ימים הללו כל מה שפגם כל השנה, כל יום יתקן יומו מה שפגם כל ימות השנה באותו יום בשבוע, ובכל יום ויום היו מזין עליו מי חטאת, כן עתה ראוי לתקן כן, ולהזות מי חטאת הם הדמעות שיוריד ויבכה על חטאת נעוריו, נכנסו מים תחת דם, כי העונות גמשלו לדם אם יהיו חטאיכם כשנים כו', ואם יאדימו כתולע כו', ועתה נכנסו מים המה הדמעות שיוריד תחת דם לכפר על הנפש, והנה צריך לתקן בכל יום דבר יומו, עד תום שבעת ימי השבוע, והנה כשחל שבת תשובה לא כל כך סמוך לר"ה, אז עברו כבר כמה ימים, והיה מעות לא יוכל לתקון, וחסרון לא יוכל להמנות, אבל עתה ת"ל עדיין כל הימים עתידים לבוא, וכל הבא לטהר יסייעוהו מן השמים, כי עתה קרוב ה' לכל קוראיו אפי' ליחיד, אמנם לכל אשר יקראוהו באמת בלב שלם, אבל המתעצל בימים האלה, הוא פסידא דלא הדר, כי אחרי חתימת הגזר דין ביוה"כ, אפי' הביא כל אילי נביות שבעולם לא יועיל, ע"כ החכם עיניו בראשו, וישמע תוכחת מוסר, וגם אני מוכיח את עצמי בכלל העם, כמ"ש נחפשה דרכינו ונחקורה ונשובה כו', ואם אמנם הלומדים והחכמים אינם צריכים למוסרי, מ"מ ישמע חכם ויוסיף לקח:

(ב) ובאמת תמה אני על עצמינו, שאנחנו מתעצלים לשוב בתשובה, ובפרט אני תמה על אותן שאינם נותנים לב כלל לשוב בתשובה, ולא יחרדו מאימת הדין, כי בודאי כל אשר בשם ישראל יכונה לא יכחיש, גודל העונשים הקשים והמרים, כמו עונש המיתה עצמה וחיבוט הקבר וכף הקלע וגיהנם ושאר עונשים קשים, אשר לאחר מיתה, אשר המת בלי תשובה אין לו דרך להנצל מזה, ואם עונשים אלו שלאחר מיתה לא ראו על כן לא יפחדו מזה, ומי ערב להם אם לא בחיים חיותם יקבלו קצת עונשים מפירות העונות, ומי לא ראה עשירים גדולים בעלי בתים שירדו מנכסיהן, ונעשו עניים בתכלית העוני, או אנשים שמנים ובריאים ונעשו בעלי יסורים קשים ומרים, חלאים רבים ונאמנים, או מי לא ראה איש אשר בנוי כשתילי זיתים סביב לשולחנו, ופתאום עלה מות בחלונו, וקבר בנוי בחיו ר"ל, את כל אלה אשר ראינו בעינינו, ומדוע לא נירא, וה' עשה שייראו מלפניו, ואם יאמר האומר כל אשר לאיש יתן בעד נפשו, ואם יסבול יסורים בעוה"ז פדה נפשו מני שחת, ולא יסבול עונש גיהנם, לא כן הוא כי כמו שיש מצות שיש להם פירות, והאדם אוכל מפירותיהן בעוה"ז, והקרן כלו קיים לעוה"ב, כן יש עבירות שיש להם פירות, וכל היסורים שמקבל בעוה"ז, הכל מהפירות אבל הקרן העונש כלו קיים לאחר מותו, ואיזה עבירה שיש לה

שפד

שורש. פרה ראש ולענה זה האחטיא אחרים, שמרגיל אחרים בחטא פעם ושתיים, והנה אלו הפעמים שהוא הרגילו בחטא, זהו הקרן שלו, ושוב ההרגל נעשה אצל זה טבע קיים, ואף ששוב זה אינו מרגילו, כבר הוא חוטא מעצמו, וכל מה שזה חוטא אף בפ"ע, זה הפירות שניתוסף בכל פעם על זה שהחטיאו בראשונה, ויותר מצוי עונש זה באלו המדברים בבה"כ, שלא די שהמה חוטאים בעצמם, אלא שמחטיאים אחרים, ואח"כ אף אם הוא יטיב דרכו, ולא יבוא שוב לבה"כ, כי כן טוב לו, כי מי בקש זאת מידו רמוס חצרות ה', ולטמאות בהבל פיו הטמא בדברי בטילה את היכל ה', מ"מ כבר הרגיל את הבירו בחטא זה, ועל חטא זה נאמר. ובדבר הזה אינכם מאמינים בה, וכבר הוכחתי ע"ז כמה פעמים ועוד אני עתיד לדבר מזה: והנה כאשר שמנו לב על התעצלות התשובה, מצאתי לזה כמה גרמים בגזקין

(ג) האחד הוא שמתיאשים מן התשובה, באמרם לפי רוב עונם לא יועיל להם תשובה, או שהם אומרים לפי הרגילם בחטא, שגו ושלשו למאות ולא לפים אי אפשר להם להפרד:

השני הרבה שכנים הרעים עושים, שאם ירצו לשוב בתשובה מלעיגים עליהם, לאמר מה יום מיומים, מה לך כי פתאום נעשית חסיד, אתמול דברת עמי בבה"כ, עכשיו כאלם לא יפתח פיו, וכמו כן ביתר העבירות:

(ד) השלישי הוא ביטול תורה, שאחרי שאינם מביטים כל ימיהם בשום ספר, ומאינן תבוא יראת ה' בלבם, ושמעתי הפירוש אם רואה אדם שיסורין באין עליו יפשפש במעשיו, פשפש ולא מצא יתלה בביטול תורה, שהדבר תמוה הכי ביטול תורה אינו חטא חמור, עד שאמר שלא מצא אלא פירושו יתלה בביטול תורה, ואם לא למד לא ידע ולא ירגיש בעון אשר חטא, והכל דומה עליו כמישור, ואף אם יוסיף חטא על פשע, דומה בעיניו כאלו במשרים יתהלך, ואם על זה הדבר יוכיחו אדם, מדוע אתה מבטל מן התורה, ישיבנו מה אעשה, היה לך להוכיח את אבי שלא החזיק לי רב, ולא הרגיל אותי בתורה מנעורך, ועתה באמצע ימי מעצמי אשב ללמוד, זה אי אפשר להיות חכם מעצמו, ומתוך כך הוא מבטל כל ימיו, ומוסיף חטאים על פשעים ולא יקבל מוסר:

(ה) הרביעי מחמת שאינו בא בשום פעם לבה"מ, ולא ישמע לקול מלחשים אף אם יהיה מוכיח בעיר, וימלא פיו תוכחות הוא לא ישמע מעולם, כי אינו רגיל בבה"כ, ומה גם כי קדושת המקום היה גורם לו להתפלל בכונה, והיה לפעמים לבו נשבר, אבל כשהוא מתפלל בביתו גם תפלתו תועבה:

החמישי הוא המקילים לעצמם, לאמר כבר שמענו מהמוכיחים, שאין לך דבר העומד בפני התשובה, ואפילו היה רשע כל ימיו, ושב לפני מותו ג"כ הקב"ה מקבלו, לכן הוא אומר למה יטריח כל ימיו להלחם עם עצרו, מוטב לו ללכת אחרי תאותו, ודי לו אם בעת מותו יהרהר בתשובה, בזה יכופר עונו ולא ישימו על לב כי הרבה מדרגות בבעלי תשובה, ולא כל אפי שוין, וגם מי יודע אם פתאם יבא יומו, ולא יהיה לו פנאי והרהר בתשובה, ועוד ישוב היום שמא למחר ימות, ולא דוקא למחר כי אין אדם בטוח בחיים אפילו שעה, וישוב עתה שמא ימות לשעתו, ועוד, כי האומר אחטא ואשוב, אין מספיקין בידו מעשות תשובה:

(ו) הששי הוא, בשלמא אם היו עושים חטאים ועבירות שיש להם הנאה מזה, או היה מחשב שכר עבירה כנגד הפסדה, והיה המוכיח יכול להוכיחו, הגה אתה חוטא בשביל הנאתך, הגה אם תשים לב לתענוגי עוה"ב שאין קץ ותכלית לתענוג הגדול הזה, אפשר כאשר ישמע הדברים אלו, היה מחשב הפסד נגד השכר והיה שב בתשובה, אבל כיון שעושי מעבירות שאין להם הנאה מזה, א"כ מי שרואה אותו כן אומר כלום עושה זה אלא להכעיס, והעושה להכעיס אין מקום לבוא בטענה נגדו להשיבו בתשובה, ומתוך כך הוא נשרש בחטא:

אלה הם שש אשר שגא ה' הגורמים מניעת התשובה, וכאשר נשים על לב נבטל כל אחת מהנה, ונמצא רמז בדברי חז"ל לסתור כל א', ואחרי שדרשנו במאמר יע"ל קג"ם, גם עתה נאמר דרך מוסר בששה הלכות הללו, רמוזים ששה גורמים הנ"ל על סדרם:

(ז) הראשון מחמת שמתאשים מן התשובה, הגה במס' בב"מ אתמר ייאוש שלא מדעת אביי אמר לא הוה יאוש, ורבא אמר הוי יאוש בדבר שיש בו סי' כ"ע לא פליגי דלא הוי יאוש, דכי אתי לידו באיסורא אתי לדיה, דלכי ידע דנפל מיניה לא מיאש, מימר אמר סימנא אית לי בגוי, יהבנא סימנא ושקילנא ליה, בזוטא של ים ובשלילתו של נהר, אע"ג דאית ביה סימן רחמנא שריא, כי פליגי בדבר שאין בו סימן, אביי אמר לא הוי יאוש דלא ידע דנפל מיני' וכי':

(ח) הגה הרשע ברשעו אובד כל חלקו להעוה"ב, והצדיק נוטל חלקו וחלק חבירו בג"ע, א"כ לפי הנראה אם אדם רואה שחבירו חוטא ונעשה רשע, לא היה לו להוכיחו, כי אדרבה טוב לו בזה, כדי שיגיע לו חלק יותר בג"ע, כי הצדיקים יקחו חלק הרשעים בג"ע, אמנם לא כן הדבר, כי הקב"ה התחכם ע"ז, לבל ידח ממנו נדח, וקשר כל ישראל בקשר א', להיות ערבים זה בזה, וכל שיש בידו להוכיח נתפס על חבירו, ואם אמנם חבירו יצא מן הכלל ונטמע בין הרשעים ישמעאלים או אנו פטורים מלהוכיחו, כי כבר יצא מן הכלל ושוב אין שום בר ישראל ערב בעדו, אחרי שאין בדינו להוכיחו, אבל כל זמן שהוא עמנו תוך עדתנו, ובשם ישראל יכונה אנו חייבים להשיבו ולהוכיחו עד גטה אותו לדרך הישר, והתורה הזהירה אותנו ע"ז, לא תראה את שור אחיך תועה כו', פירוש לא תראה את אחיך שהוא שור, שמעשיו מעשה בהמה למלאות תאותו בדבר האסור לו, והוא תועה בדרך לא תוכל להתעלם השב תשיבם וגו', וכן תעשה לכל אבידת אחיך אשר תאבד ממנו, לא תוכל להתעלם, וחייב אתה להוכיחו אפי' מאה פעמים, הוכח תוכיח וגו', והנה ראיתי להגאון עוללות אפרים בפ"י הפסוק הציבי לך ציונים, שימי לך תמרורים, שתי לבך למסילה דרך הלכת כו', והנה הרב עוללות אפרים, האריך מאד, וזה תורף דבריו בקיצור נמרץ, כי ככל מעשה האדם אשר יעשה הטובה היא אם רעה הכל נקרא הולך בדרך, כי ההולך בדרך טוב נוכח ה' דרכיו, והופך פניו לשכינה והשכינה מתקרבת אליו עד שזוכה להדבק בה, וההולך בדרך חטאים, הגה הופך פניו מהשכינה, ומתרחק ממנה ועל זה נאמר כי פנו אלי עורף, ושתי דרכים אלו האחד נקרא דרך חיים, והשני דרך אופל וצלמות, והנה הבעל תשובה שרוצה לשוב בתשובה, צריך שישוב באותו דרך עצמו אשר הלך בהפכו ערפו כלפי השכינה, עתה ישוב את פניו וילך באותו דרך עצמו, עד ישוב למחוז חפצו ובחזירתו יפרע הקפותיו, כי

העונות בקראים הקפות, ע"ד החנוני מקיף, וצריך לילך באותו דרך, ע"ד שאמרו ה"ד בעל תשובה באותה אשה באותו מקום, וזה שאמר הנביא הציבי לך ציונים, שאף אם אתה מתרחק מהשכינה ועושי' חטאים ועונות, מ"מ תדע באיזה עונות אתה נכשל, ובאיזה דרך אתה הולך בחשיכה, כדי שאם תרצה לשוב תדע לשוב, ועכ"פ כל מעשיך יהיו מצוינים אצלך, שלא תשכח שום עבירה כדי שתוכל לשוב, שימי לך תמרורים שלא תפותרה להמדות עוה"ז, שנראים מתחלה מתוקים, אבל אחריתם מרה כלענה, שתי לברך למסלה דרך הלכת, הוא עיקר התשובה לשוב בדרך אשר הלך בו, באותו פרק ובאותה אשה וכו', שובי בתולת ישראל נ"ל שרמזו הכתוב, כי ע"י התשובה כאלו לא חטא כלל, כי החוטא נקרא זונה וכמ"ש, ואח זנית רעים רבים ואמר שובי, וע"י התשובה בתולת ישראל כאלו מעולם לא נבעלת ועדיין בתולה אתה:

(ט) הנה הארכנו קצת בדברי הרב, ועתה נשוב לדרכינו הנה יש שני מיני חוטאים, יש חוטא שזוכר את כל מעשיו, וכמ"ש הרב הנ"ל ויש שמרבי' לחטוא ולא ידעו במה יכשלו, ואם בא לשון לא יזכור הדרך אשר הלך חשכים, עם מי חטא באיזה ענין ובאיזה מקום, ואע"פ כן תשובה מועלת לו, ואם לא יוכל לעשות תשובה פרטית, יוכל לשוב בתשובה דרך כלל:

(י) והנה הגורם הראשון שמתיאש מן התשובה מחמת רוב עונותיו זה נקרא יאוש שלא מדעת, כי אלו ידע כי על כל פשעי' תכסה אהבת התשובה, ואין לך דבר העומד בפני התשובה לא היה מתיאש:

וזה דברי הגמ' יאוש שלא מדעת אביי וכו', בדבר שיש בו סימן כו', פי' אם אף שחטא, מ"מ סימנא אית ליה בגוי', ודאי המוצא אבידה חייב להחזיר להוכיחו, עד שיתזירנו לדרך טוב, ואל יאמר אחרי שזה מתיאש מן התשובה, א"כ אני אזכה חלקו בג"ע עם יתר הצדיקים, דבאיסורא אתי לידו, דלכי ידע דנפיל, פי' כי החוטא עיקר חטאו כי איננו שם על לב ההפסד הגדול שיש לו בעוה"ב, וכמה טובות מאבד, אבל אם יבוא מוכיח ויודיענו אשר נפל ממנו בעונותיו, מימר אמר סימנא אית לי בגוי', ואדע לשוב ולתקן באותו דרך שקלקל ושקילנא ליה:

(יא) זוטו של יום, שבאם הוא כבר בנוקבי דתהומא, בעמקי הקליפה שנשחקע בין הרשעים, רחמנא שריא, ואין אני חייב להוכיחו, כי כבר יצא מכלל ישראל, שנא' אשר תאבד כו', ומצוי אצל כל אדם, יצאה זו שאינה מצויה כו', כי פליגי בדבר שאין בו סימן שאינו יודע במה נכשל, שהרבה לפשוע בכל מיני עבירות, אביי אמר לא הוי יאוש וחייב להוכיחו, דהא לא ידע דנפל מיניה שאיננו יודע גדל עונשו בעוה"ב, רבא אמר הוי יאוש, וא"צ להוכיח מימר אמר סימנא לית ליה, כי חטא כל כך עד שאין לו סימן וחשבון כמה חטא, והוא מתיאש וסובר שאין תשובה מועלת, והלכה כאביי כי תשובה מועלת על הכל. השני הרבה שכנים הרעים עושים שמלעיגים עליו שעשה מעשים רעים כמוהם, ועכשיו פתאום גבדל מהם, וזה גרמזו במס' סנהדרין אתמר עד זומם אביי אמר למפרע הוא נפסל, רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל, עד זומם חידוש הוא ואין לך בו אלא משעת חידושו ואילך:

(יב) הנה כיצד הוא עד זומם, שאומרים לו עמנו היית במקום פלוני, זהו רמז למי שהיה מתחבר לטמא, והלך בעצת רשעים וישב במושב לצים,

ואח"כ הוא נותן לב לשמוע בקול מוכיחים המוכיחים אותו, ורוצה לשוב בתשובה, וחבריו הרשעים יקנאו בו וילעיגו עליו, הלוא עמנו היית במקום פלוני בחטא פלוני, ומה הי' לך עכשיו הלא יראתך כסלתך, הנה רבא אמר מכאן ולהבא הוא נפסל, שתשובתו של זה קשה מאד, וגם מכאן ולהבא הוא נפסל, ולא ישוב כי אלו חבריו יפתוהו לחטוא יותר, ואף שיש מוכיחים שרוצי' להדריכו בדרך טוב, מה חזית דציית להני ציית להני, הלכך חידוש הוא שאיש כזה ישוב, ואין לך בו. אלא משעת חידושו, אם תראה שישוב אז תאמין לו, אביי אמר למפרע הוא נפסל פירוש שאינו נפסל רק למפרע, אבל עתה יוכל לשוב בתשובה ויחזור לכשרותו, כי מעידנא דאסהיד רשע הוא, כי הוא מעיד על עצמו שרשע היה, ואחר שמכיר עונותיו לא ישגיח על המלעיגים וישוב בתשובה בלב שלם: השלישי הוא ביטול תורה, שאינו לומד בשום פעם, ואומר אחר שלא התחיל ללמוד בנעוריו, לא יועיל לו הלימוד בזקנתו:

(יג) וזה רמוז במס' עירובין, אתמר לחי העומד מאליו, אביי אמר הוי לחי ורבא אמר לא הוי לחי, הנה מבוי הניתר בלחי וקורה הוא שיש לו ג' מחיצות משלש רוחותיו, והרביעי פתוח, ואסור לטלטל בתוכו שמא יוציא חוץ למבוי, וצריך לחי או קורה ברוח רביעית, קורה משום היכר, ולחי משום מחיצה, והענין כי העולם הזה דומה לאכסדרא פתוח ברוח רביעי, כי נברא בה' שפתוחה למטה, והקדושה נקרא רה"י, כמבואר בספרי המקובלים, רחבו ד' אותיות הוי, וגבהו עשר אותיות שם מ"ה והקליפה נקרא רשות הרבים, סביב רשעים יתהלכו, ותיכף כשאדם יוצא מהקדושה, הוא נופל בקליפה, והעולם הזה פתוח, כל הרוצה לצאת יצא, בא לטמא פותחין לו, ועל כן צריך האדם להזהר שלא יצא החוצה מגדר הקדושה, והנה כשרוצה לטלטל במבוי הזה שהיא עוה"ז, שצורתו כמבוי אף אם לא יעשה שום עבירה, מ"מ צריך שלא למלאות תאוות בעוה"ז כי מן ההיתר יבוא אל האיסור, דוגמא שאסור לטלטל במבוי שלא יוציא חוץ למבוי, והנה כשם שבמבוי כשרוצה לטלטל צריך ברוח רביעי או לחי או קורה, כן מי שרוצה לטלטל בעסקי העולם צריך היכר שלא יצא החוצה, או מחיצה שאי אפשר לעבור, כי המחיצה מעכבת, והנה באמת אם האדם היה נותן לב להיות מחשב דרכיו להסתכל בפחיתות העוה"ז, נגד גודל תענוג עוה"ב, שהוא עולם עומד, וכמשרז"ל יפה שעה א' של קורת רוח בעוה"ב, מכל חיי עוה"ז, ואילו היה עוה"ב רק עולם א' לכל צדיק, כמו העוה"ז ג"כ אין הצער שוה בנוק עולם עובר, שכל תענוגיו הבל לפי שעה, בעולם עומד תענוג גדול קיים, ק"ו שהוא מחליף רע בטוב, ומועט במרובה, שהרי העולם הזה הוא יחיד, והעוה"ב הוא ש"י עולמות לכל צדיק וצדיק, שנא' להנחיל אוהבי יש, נמצא שכל העולמות כלם, שיש לפני כל אדם הוא ש"י עולמות, והבחירה נתונה לכ"א, אם לברר לעצמו העוה"ז, שהוא יחידי ועולם שפל, ויפסיד ש"י עולמות קיימים או ימאס בעוה"ז ויזכה לנחול ש"י עולמות קיימים ועומדים לא יקבלו ההפסד כלל, וזה רמז הקורה שהוא ברוח רביעית של העולם הזה, שכאשר האדם רוצה לטלטל בעולם, כאשר בא לצאת מן ההיתר אל האיסור, ולפנות מתאוות העוה"ז, הנה הקורה ברוח רביעית לזכרון שלא תאמר אין עולם אלא זה, וקורה גימט' ש"י עולמות, ומי פתי ושוטה שיחליף עולם עובר יחידי, בש"י עולמות קיימים, זהו

היכר הקורה, מ"מ אין זה עוד מחיצה שיהיה מעוכב על כרחו שלא לצאת, כי אף שיזכרהו, אפשר יתגבר יצרו ולא יועיל לו הזכרון, כמ"ש ואחריהם בפייה ירצו סלה שגם הרשעים זוכרים יום המיתה, אלא שזה דרכם כסל למו, שחלב יש להם על כסלם:

(יד) אבל לחי הוא משום מחיצה שאי אפשר לעבור, כן הלחי מעכבת האדם מלחטוא, וא"א ליצרו להתגבר עליו. והלחי גי' מ"ח, והוא רמו אל התורה, שנקנית במ"ח דברים, כנזכר בפרקי אבות, והנה ידוע לפני הקב"ה שרצונו לעשות רצונו, אלא ששאר שבמיתה מעכב, שהוא היצה"ר, ויצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום, והקב"ה אומר בראתי יצה"ר בראתי תור' תבלין, ואם פגע בך מנוול זה משכחו לבה"מ, אם אבן הוא נמות, ואומר הלואי אותי עזבו ואת תורתני שמרו, כי המאור שבה מחזירן למוטב, וכאשר האדם עוסק בתורה, הוא בטוח שלא יחטא, כי התורה מגנא ומצלי מן החטא, נמצא כי המחיצה המעכבת האדם שלא יצא מגדר הקדושה היא התורה הנקנית במ"ח דברים:

(טו) אלא שמאסו בתורת ה', ואם יוכיחו אותם הימים הראשוני' יפלו, ויתחילו לעסוק בתורה מעתה, ואור תאיר להם מאופל דרכם, ישיב ויאמר שמי שלא גדלו אביו מנעוריו על ברכי התורה, הכי מאליו יקים להיות חכם, ואומר כי לחי העומד מאליו לא הוי לחי, ובאמת הלכה כאביי, דהוי לחי, ובודאי כל שיוסיף ללמוד יצליח, וכל אדם אינו אלא כשיעורו, ללמוד מה שיכול, ואם אינו יודע ללמוד מעצמו, ילך אצל למדן עני, וילמוד עמו בשכר. ואני ערב בדבר שבשנה א' ידע ללמוד מעצמו אפי' גמרא, רק יתמיד שנה ללמוד שלש שעות בכל יום ויום בודאי לבסוף חכים יתקרי:

(טז) הרביעי שאיננו בא שום פעם לבה"כ, ואיננו שומע קול מוכיחים, ומה גם שאין תפלתו נשמעת, ולא יהיה לבו גשבר בקרבנו, ומאין יבואו לו הרהורי תשובה, הנה הנשמה נקראת אשה לאדם, ועלי' נאמר ראה חיים עם אשה אשר אהבת, ובזוהר דריש גם משוכבת חיקך שמור פתחי פיך שהיא הנשמה, ההולכת בכל לילה למעלה להעיד על כל המעשים, והנה האיש מקדש את גשמתו במעשים טובים אשר עושה, וכמ"ש בזוהר זכה יתיר יהבין ליה נשמתא וצריך לקיים שארה כסותה ועונתה לא יגרע, שהוא רמו על טטופא דמצוה ועל התפילין, והעונה היא התפלה כ"א בעונתו, וק"ש בעונתו וכשם שצריך לקדש את אשתו בחופה וקידושין, כן לקידושין של הנשמה צריך חופה הוא הבה"כ ששם הקדושה חופפת, וכשאדם נכנס לבה"כ שם הקדושה שורה עליו, ושם פורס סוכת שלום עלינו ועל כל עמו ישראל, והנה אף שאירס אדם אשה בקידושין, מ"מ בלתי החופה לא נקנית והחופה הוא גמר הקנין שאדם קונה את אשתו, כן הנשמה אינה נקנית לאדם בלתי החופה, שהוא בה"כ, אבל אם גותן הקידושין בלא חופה, אסור להחתן לבוא על ארוסתו, כי כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה כן קידוש הנשמה אף שקיים ציצית תפלה ותפילין הכל בביתו, אם חסר החופה שהיא בה"כ הוי קידושין שאינן מסורין לביאה, ואינו קונה את הנשמה כלל, על כן לא ינוח רוח קדושה עליו, והוא מעותד לחטוא, אבל אם בא לבה"כ הוא קונה הנשמה, והנשמה תשמרהו מכל חטא ועון, ומה גם שאין תפלתו של אדם נשמעת אלא בבה"כ, ומצוה גוררת מצוה שהוא רגיל לשמוע קול מוסר:

(יז) החמישי הוא שמיקל לעצמו, שעדיין יש לו פנאי להתענג בתענוגי עוה"ז, וללכת אחר תאות יצרו, ולא יפסיד אם יאחר התשובה עד שעת מותו וסובר שבזה יזכה לשני עולמות, כי כל ימי חיי הבלו ירדוף אחר הבלי עוה"ז ומקנה עולמו בשעה אחת, במה שיהרהר בתשובה קודם מותו, ואם נשיב לו הלוא בר"ה ויוה"כ ספרי החיים וספרי המתים פתוחים, וע"י מגיעת התשובה אולי יכתב לאלתר למיתה, ועל כן ראוי לשוב בתשובה בחודש אלול, והוא משיב כי גם בר"ה אם יהרהר בתשובה די לו שבזה יפדה נפשו מני שחת:

הנה זה רמוז במס' גיטין, גילוי דעת בגיטין, אביי סבר לאו מילתא היא, ורבא סבר מילתא הוא אמר אביי מנא אמינא לה דהאי דאמר אי לא אתינא מכאן ועד תלתין יומין להוי גיטא, אתא ופסיק מברא, אמר להו חזו דאתאי, אמר שמואל לא שמיה מתיא, הנה כבר כתבתי שהנשמה נקראת אשתו של אדם, והיא אשת חיל עטרת בעלה, והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה ערות דבר שהקדיחה תבשילו, וכתב לה ספר כריתות ושלחה מביתו, הנה גוף האדם הוא החומר, כל עיקר חשקו למלאות תאותו כבהמה אכול ושתה ואת פועל ה' לא יביט, ואם יוכיחו לאמור אכילתך שהנאתך ממנה פשוט ידך קשה בעיניו מאד, כי כל חשקו לרדוף התענוגים ולאכול מאכלים ערבים ומתוקים, והנשמה כל חשקה להכניע החומר, ושלא תמלא הנפש הנאתה כבהמה, הנה לי פשוט שאין הגוף יכול למלאות התאוה, כי הנשמה תעוררו במחשבות הרהורי התשובה, עם דאגות המות ועונשי גיהנם, וע"י זה לא יערב לו אכול ושתות, כאלו הקדיחה תבשילו, וכמו שעשתה האשה לר' יהושע שלא שייר פאה באלפס, ולבסות הקדיחתו במלח כדי שימשוך ידו ממאכלו ומעולם לא נצחני אלא אשה, ולפי דרכינו כיון זה על הנשמה, שהיא אשת חיל שהיא המקדחת תבשילו, שלא תתמלא כל חשק החומר, והנה הרשע אשר אין רצונו לעבוד ה', ודאי שהוא שונא הנשמה, וזה שאמר הכתוב כי יקח איש אשה ובעלה, שתחת שראוי כי הנשמה תשלוט בגוף להיות היא שלטת, ובעלה רוצה הגוף להיות דוגמת הבעל לשלוט על הנשמה, והיה אם לא תמצא חן בעיניו כי מצא בה כו' שהקדיחה תבשילו וכתב לה גט. דהאי גופא אתאביד מהאי נשמתא לעלמין הכרת תכרת כבר היא כריתות בין הגוף להנשמה. והנה כאשר רוצה לשוב בתשובה צריך לבעל הגט, והנה הזמן היותר מובחר לתשובה הוא חודש אלול, ע"כ אמר אם לא אתינא מכאן עד תלתין יומין, שכל ירח אלול לא יחזור אל הנשמה להוי גיטא, לסוף תלתין יומין אתא ופסיק מברא, כי בר"ה א"א להתודות ואמר חזו דאתאי חזו דאתאי, אבל אי אפשר לבעל הגט בהדיא, כי אם יבטל הגט בפה צריך להתודות את חטאיו ולבטלם בפה, שהחטאים המה הכריתות ובר"ה א"א, אמר שמואל לא שמי מתיא, וק"ו אם מאחר התשובה עד יום המיתה, ואולי לא יהיה לו פנאי להתודות, וכמעשה של הרוח ששאלו האר"י, מדוע לא התודה קודם מותו, והשיב שנטבע בנהר, ולא היה יכול להתודות, כי נחנק בגרונו, דברים שבלב אינם דברים, אשר ע"כ ראוי למהר התשובה כשהוא איש ומתגבר על יצרו:

הששי מחמת שעושין עבירות שאין להם שום הנאה, ואיך נוכל להוכיחם באמרי התנא הוי מחשב שכר עבירה נגד הפסדה וכל רואיו יחשבוהו כי עושה

להכעיס, על כן לא ימצא מי שימלא פיו תוכחות נגדו, ואחרי שאין מוכיחו על הדבר הוא נשתקע בחטא יותר ויותר:

(יח) הנה זה המדבר בבה"כ מוחשב מומר להכעיס לדת ישמעאלית כי מה יתרון לבעל הלשון, והנה במס' סנהדרין מומר אוכל גבילות להכעיס רבא אמר כשר, רשע דחמס בעינן, אביי אמר פסול דהוי ליה רשע וכו', הנה בדברי אביי יש לדקדק, דקאמר דהוי ליה רשע אטו רבא מי לא מודה דרשע הוא, אלא שמכשירו כיון שאינו רשע דחמס, והכי הוי לאביי למימר אביי אמר פסול דהא רשע הוא:

ונראה דרך רמז, שרבא אמר שזה המספר בבה"כ, והוא מומר להכעיס לדת ישמעאלית שאין לו מזה שום תועלת, כשר הוא פי' שבקל נוכל להכשירו, כי במעט תוכחת יקבל מוסר, דרשע דחמס בעינן שיהיה נהנה מהעבירה, כי טבע החומר למשוך אחר התאוה, אבל זה שאין לו הנאה נקל להפרישו, אביי אמר פסול פירוש שישאר פסול, ולא יקבל מוסר מ"ט דהוה ליה רשע, דהוה דייק שהוא מהוה עצמו רשע שמגרה יצה"ר אנפשיה ואל תאמרו מה שאני קורא לזה המדבר בבה"כ מומר, כי מלבי אני אומר זה, חלילה וחס, רק הן המה דברי הזוהר, וכן כתב הזוהר בהדיא דאחזי פרודא ואחזי דלאו מזרעא קדישא דישראל הוא, ואחזי דלית ליה חולקא באלקא דישראל ומי לנו רשע גדול ממי שמראה בעצמו שאין לו חלק באלקי ישראל:

(יט) ועוד פעם אני מזהיר בזה להתפלל בבה"כ דוקא, ובמקום רנה של הציבור שם תהא תפלה, כי אף הגדול שבגדולים לא יתפאר שיהיו כל תפלותיו בכונה, והנה מי שמתפלל בלי כונה תפלתו הוא פסולי המוקדשין, ואם אח"כ מכוין בתפלה אחרת הוא מעלה גם תפלה זו למעלה, אמנם שתקובל תפלה זו הפסולה תוך הכשרות הוא דוקא אם היתה בבה"כ כי אומר אני שתפלה זו יש לה דין קרבן שנפסל במחשבה שאם עלה לא ירד, אמנם מבואר במשנה דוקא שפסולו בקודש, שכל שפסולו בקודש הקודש מקבלו, וכל שאין פסולו בקודש אין הקודש מקבלו, ואז דוקא אם תפלתו היתה בקודש דהיינו בבה"כ הקודש מקבלו:

(כ) חג הסוכות הבע"ל בחג הקדוש הזה הגדילה התורה השמחה יותר מכל המועדות אחר שאנו מחכים ומצפים ביוה"כ לצאת בדימוס כאשר נזכה לשוב בתשובה שלימה בעה"י בימי התשובה הללו והקב"ה מקבל תשובותינו ברחמים ופורס עלינו סוכת שלום וראוי לאדם לשבת בסוכה בקדושה ובטהרה כי הוא חופף בכנפי השכינה ושבעה צדיקים אבות העולם המה אושפזין עמנו בסוכה וראוי לכבד אורחים חשובים כאלו להכין להם מעדנים טובים מטעמים אשר אהבו לשמח נפש האומללים האביונים וזהו עיקר השמחה, אבל דחדי בלחודוי ולא יהיב למסכנא עליו נאמר ווריתי פרש על פניכם פרש חגיכם אבל כשמשמח העניים הוא שמחה לפני השכינה:

לזה ויש לנו דין הוכחה לדין תליה ואם יזכני ה' יתבאר בארובה בתשובה: ונחזור לענין הדרוש שרקנו התיבוחא וקמו דברי רבא :

אמנם

הקוש' חוזרת וגיורת מדברי רבא עלמו שסובר שלל ת"ל הוא דוקא ביאה שאחר הקידושין וכו' שפירש הרמב"ם דבריו וא"כ אף שכולם איסורי לאו מ"מ היו מותרות לו לפילגש או ביאה קר בלי קידושין ושכשו ע"י הקידושין נאסרו כלם באיסור כרת ויבאנו הנה קידושין שאין תוסרין לביאה והוא איסור הביאה ע"י קידושין וגע למת ותיבוחתא דרבא :

אמנם

אף לא תבא דכר כתבנו דרבא סבר כאידך הרמב"ם דכל הבטל שום אשה בלי קידושין כמו פטוי' או פילגש עובר בלאו לא תהי' קדשה וא"כ אין כאן שום איסור ע"י הקידושין וליכא תיבוחתא . אמנם אם פילגש מותרת הרח' התיבוחתא לרובתא :

והנה

יש להוכיח דפילגש מותרת מאברהם אבינו שזכור במשנה בשלהי קידושין שקיים א"א כל התורה כולה וכא' פילגש את הגר ואפילו ניתח שזה שקיים כל התורה כולה ה"ו אחר שכתבם בברית מילה מ"מ הרי קטורה שגאל אחרי קן ג"כ פילגש היתה בין אם ניתח שהיינו הגר ופילגש חסר כתיב בין אם ניתח שחזרת היתה מ"מ פילגש היתה שהרי כל בניו חזן מיתתה נקראו בני הפילגשים שכן כתיב ולבני הפלגשים וגו' ואומר אני שאין מזה הוכחה דהנה פשוט שהי' א"א מוכרת ליקח אשה שהרי לא קיים פ"ו שערדין לא היתה לו בת :

והנה

אף שאברהם קיים כל התורה כולה מ"מ בניו ביהו אף שאברהם ה' נבייר אנשים ובה היתה מניירת נשים מ"מ הרי ארזן הרגים קיימו כל התורה כולה העמידה ליתן רב הכוונה שהקניסום תחת כפי השגיחה שהקניסום מע"ו וגויירוס היינו גרי תושב שקבלו עליהם ו' מנחת בני נח אבל לא ה' דינס בישראל :

והנה

במש' קידושין (דף ס"ח ע"א) פסקא וכל מי שאין עליו קידושין מ"ל אמר רב הוה אמר קרא שבו לכם עם החמור וכו' . זכתי בגאון מזה' יושע ולא ידענו האיד משונ' מהא יקרא דרשה ללא תפסי קידושין כיון דבלתי' קודם מ"מ לא היה דין קידושין כלל כדלשיטת מקרא דאברהם ושהו גופא דכתיב והוא בשולת' בעל וכו' ע"ש : ואני לא ידעתי טונחו ואף דרשתי בשולת' בעל יש להם וכנסה לחופה אין להם היינו שאין להם קידושי כסף ושטר ולא חופה אבל קידושי ביאה' ויש להסביר שא"ל דרש רבי יוחנן דף ע"ו פ"ב קידושי ביאה מבעולם בעל וגם בני נח יש להם קידושי ביאה' וקאמר דשפחה אין לה אשי' קידושי ביאה ומה שב"ז שיהא שפחה לעבדו ובה עליה נגרר לא מתורין קידושין עגו זה : וגם הארון בעצמו מתיק קן :

והנה

לפ"מ שכתב ב"כ יש קידושי ביאה' אמנם היינו ב"כ עם בת נח אבל ב"כ עם ישראלית או ישראל עם בת נח והיא ליכא קידושין כלל וכמו שאמרנו בהר"א וכל שאין לו עליו קידושין וכו' : והנה אם אברהם היה דייט בישראל ואמר מיתת שרה ישראלית לא בשולת' שכל ארזן שנתגיירו היינו גרי תושב שומר ו' מנחת ושהי' היה מוכרת ליקח או משם פ"ו או משום לא תוהו א"כ לא היה לו אפשר ליקח ב"א פילגש ואף שקיים כל התורה כולה מ"מ גם בישראל עשה דוחה ל"ת הוה דלא אפשר לקיים שניהם ולשולם לדיוח' כל פטוי' ופילגש הארורים בלאו דקדשה וליכא תיבוחתא דרבא :

אמנם

אם ניתח ד"א' וחרבו עד מ"מ אף שקיימו כל התורה כולה לא יגאו מכלל ב"כ וא"כ היה באפשר לו לקדש בקידושי ביאה' ואשפ"ב כשא פילגש מכלל דליכא לאו דקדשה ותיבוחתא דרבא ועיין בפרש"י דרבי דך האחרים :

ולרביעי

אם היה דייט בישראל או כ"כ כל זמן שלא קבלה התורה נכדש בה' דלוי' העומד תאלו : דהנה במש' שרדין ג"ה ע"ב אמר רב הוה יושבי לרין אין מורדין להם אלא מפתח ביתיה' מתיב רב חסרא ויחט על הירקן וכו' ואמר רבה דר חנה לדידי חוו לי באי חתרא והוא תלמי פרסי על תלמי פרסי ותבא כשהו נענין אין נענין לא לפניהם ולא לגדוהן אלא לחתריהן אמר רבא דגלי מדבר קאמרת כיון דכתיב : בזה ע"פ ד' ותגו ע"פ ה' יסעו מנאן דקבישי דמית :

והנה

הקדשה (והמחזיקה שמשפתי קוש' או צולחתי נר' משה לעטטר' ו' ה' הרי שבת במר' נטעו ו' ע"פ ד' לא כתיב רק אחד ע' האן מחדש' סין והלכה וענ"ש היה שבת א' קודם האן כמו שכתבו החוס' במס' שבת (ד' פ"ז ע"ב) ד"ה כהנא טרף ואיך עשו שבת זה :

אמנם

שם במס' שבת איכא חד מ"ד דאף דאיפקוד אשבת צמרה א' מתחייבין לא אפקוד אף עד מ"מ וא"כ קודם מ"מ היו יכולין ליקר ואחר מ"מ כבר היו נאמר ע"פ ה' :

והנה

היא גופא עממא בעי כיון שיתחנה שבת במדה למה נתעבבו תרומין ולא ניתנו אז : וזה זמן רב תולדת' משום דקודם מ"מ היה דינס כ"כ רוחי ששבת וכו' לכן הוצרכו להיות מחללין שבת בדר' א' ונשתתיר תרומין שהוא הקל יותר : וא"כ הרי מוכח שהיה דינס כ"כ וא"כ תיבוחתא דרבא :

אמנם

יש לי פרשת' א' תירוש אחר לרודם כמון תומר תמוז דוקא אחר האן נאמר ע"פ ה' יסעו ויחטו ולא קודם לזה : דהנה יש לתמוה מה חקשה הגמרא בעירובין ונגדלי מדבר' הרי הענין הקיים מכל

לד והוא כשיר מוקף תומה שמודין מן התומה וכן תירץ בנחלת בנימין : אמנם כבר כתבתי דמחילה בדיי שונים אחר רביס ומבטלי מחילה ע"י דבקשי רביס והנה קודם שירד האן לא היו ירכיזן ללאות חוץ לענין רק בשעה שהיו נענין והיו נענין דרך אחריהם והיו הגל בוקעין דרך רחא' ואף שביטלו א' מחילות מ"מ נשאר ג' מחילות :

והנה

לא יבא אלא עיר העשו'י' כקשת שמודין מן היתר וא"כ היו יכולים הכל לפנות אבל ממלכ' סין והלאה שירד האן סביבות המתנה ושטו העם ולקחו לכל הרומות והיו רביס בוקעים דרך לכל הרומות ונבטלו כל המחילות והיה דינס ביוכבי צריפין ולכך מלאו והלאה הוכרח להיות ע"פ ה' כדי שהיו כמאן דקבישי ולשולם שתחזיקו לאחר תיקף במרה והיה דינס בישראל וליכא תיבוחתא דרבא :

אמנם

הואיל וקיי"ל דלמי העומד מחלוו כשד והיונו לחי משום מחילה ד' מחילות דאורייתא כפי שאכתובי' מבבל ושהנה לא היה מחילה כלל וא"כ מוכח שתחזיקו לא נאמר או והיינו שהיה דינס כ"כ וא"כ שפיר הוה תיבוחתא דרבא וקידושין שלא מוכרו לנ' אה הוה קידושין : ודוק היטב :

שארית דרוש יע"ל קנ"ם והוא חיבור קידושין שלא נסמרו לכיאה עם גילוי דעת בגיטין שבת הגדול ק"ק יאמפלי תקיב"ל:

במס' גיטין פ' השולח ד' ל"ד גידל בר רעילאי שדר לה גיטא' לדיבתא אויל שליחא אשכחא דיתבה וזוולה אמר לה הא גיטך אמרה ליה זיל הכתא מיהא ותא למחר אזול לגבי' . ואמר ליה פתח ואמר ברוך הטוב והמטיב לבני אדם ברוך הטוב והמטיב ולא בטול גיטא' רבא אמר ברוך הטוב והמטיב ובטול גיטא' צמחי' קמיסלגי בגילוי דעת בגיטין קמיסלגי דלביי סבר גילוי דעת בגיטין לאו מילתא היא ורבא סבר מילתא היא : ובריש פרק השולח גע לאשמו והגיב בשליח או ששלח אחריו שליח וכו' הגיבו לא קתני אלא הגיב אשי' מחילה וכו' או ששלח אחריו שליח למה לי מ"ד לא אלימא שליחותי' דבתרא מצליחותי' דקמא דלבעל' קת"ל :

והנה

זה פשוט כששלח שליח ואמר לו שהוא משגש לבטל הגט הרי ע"פ"פ הוא עצמו נעלה דעמו שהוא חשן צביטולו דמי לברוך הטוב והמטיב ועדיף מיהיה אלא שאינו מבטלו בפירוש שהרי אינו אומר שהוא מבטלו אלא שמוע להשלוט שיבטל אבל גילוי דעת הוא ופי' אמרת גילוי דעת בגיטין מלחא א"כ אשי' לא יבטלו השליח כלל כבר הוא בטול ע"י גילוי דעת של הבעל בעצמו וא"כ מה דבוחת דלמה אחריו שליח שהרי אשי' אמרת לא אלימא שליחותי' דבתרא מ"מ ציטולו של הבעל אה"כ : ואין לומר דהוא גופא קמ"ל דגילוי דעת מלחא הוא א"כ שליח דקטק למחא הלכתא לשמיעין גילוי דעת בעלמא :

ועוד

הא באתת אל"ס שליחותי' דלית שני לבטל שליח בראשון שהרי בכל התורה כולה השליח שני מבטל שליח ראשון ולא מניח חולק ע"פ כלל הש"ס : וא"כ קשיא לרבא דאמר מלחא היא :

ומה

שנראה לי בישוב הדבר משום דלחורו סם במשנה בראשונה ה' עושה ב"ד במקום אחד ומבטל התקין ר"ג הוקן שלא יבא עשין קן משני תיקון השולם ובמא' ל"ג ע"א ת"ד בטלו מבטל דברי רבי רשב"ג ואמר אש' יכול לבטל דא"כ מה כח ב"ד יפה :

והנה

אזי ניתח כרשב"ג וא"כ אם בטלו שלא בפני השליח ראשון אשי' בדיעבד אש' מבטול וא"כ בזה שהוא עושה שליח ב' שרדיף אחר השליח ראשון להשיגו לבטל בשני עיקר הביטול הוא ע"י שליח ב' שיבטל בפני שליח ראשון אבל גילוי הדעת של הבעל אינו בפני שליח ראשון וא"כ לא מנע' גילוי הדעת לראשון אשי' יבטל בפירוש לא מהגי שני דא"כ מה כח ב"ד יפה ועיקר הביטול לבטול ע"י שליח שני שמבטל בפני שליח ראשון וספיר אמר' לא אלימא שליחותי' דבתרא וכו' קמ"ל מתמי' דאלין שליח שני לבקל שליח ראשון ולעולם דבעלמא גילוי דעת בגיטין מלחא היא :

אמנם

קשה הרי בגמרא אמר גומי' דרשב"ג דאמר אינו מבטול משום דאפקעינהו רבנן לקידושין מניה וא"כ היא גופא קש' כיון דגילוי דעת מלחא היא וא"כ מתחזיקתא בטל הגט ע"י גילוי הבטל בשעושה שליח ב' וכשהוא אומרם דלא מחגי ציטולו כרשב"ג לרד אהה להפקיע קידושין למפרע ושב האיד השליח שני יוכל לבטלו הרי אף אם בטל בטל מ"מ פטוי' היה למפרע דבטלו הקידושין ועיין במס' ב"ה' דאפקעינהו וכו' שהקש שפילס מוזרים לעורר ויסול לתפת על בת חתונה ע"פ וא"כ הרח' קוש' לרובתא על דבא דבא מלחא היא דבשלמא לאבי' לאו מלחא היא וגם מתחזיקתא לא מחגינא הא ערבי' דבם להפקיע קידושין אבל לרבא קשיא : והגרא' ציטול דבר זה משום דלא אפקעינהו רבנן לקדוש' תיקף כשמבטל הבעל כ"ו שהוא עדיין ביד השליח שהרי לא ליכא לא משום תקנת מוזרים ולא משום תקנת עטוה' אלא כשמוסר השליח הבטל ליד האשה או דאפקעינהו רבנן לקידושין ואף שערדין לא נשתי' וליכא תקנת מוזרים מ"מ איכא תקנת עטוה' , וא"כ שפיר יכול השליח הב' לבטל לשליח ראשון קודם שמוסר ליד האשה . השולח מכללת הדברים שאם אומרין כרשב"ג

הג"ה מבן המחבר
שי' במס' גיטין דף ל"ג ע"א פלוגתא דר'
או

הכוח מיירי ולא שיך ביטול ברוב והספק הראשון אחר מן התורה וליכא ס'ם להתיר לכ"ע וא"כ הלילה דנקט הוא להורות הלילה פסולה פטורה כפולא בה דברייתא בא עלי' או חלק נקט הלילה להורות דאפי' בלילה כשרה מיירי דהלילה ג"כ אפשר דח"ל הלילה פסולה מקרי כדעת הרמב"ם ולא פטר הכשרי והפסולה פטורה שהרי הוכחנו דהלילה פסולה פטורה כיוצא בה וא"כ חזן למה קמתי ח"ו ללמדן קמתי ח"ו כ"כ באיסור קדושה ביהא לא קמי' הכי דאיכא כשרי' והיינו משום דאפשר לקיים שניהם עשה ול"ת דחייבסהכשרה וא"כ הכשרה עברה שליחותא אף דלוי' לא מצי עבדה כלל וא"כ במשלה לא בעינן מצי עבד וא"כ ח"ל למילף שליח ממשלה וא"כ טוב בעינן בשליח מצי עבד כמחא מתם וא"כ אם ביטול הבטל לא הביטולין שיטתה מחזק עד לת"ד יום לא מצי עבד שליח בתוך האומן וא"כ במשנה דקמתי או ששלח אחריו שניה לא מיירי שביטול הבטל וא"כ הרי יש כאן גילוי הדעת של הביטול עצמו ומוכח דגילוי דעת בגיטין לאו מלחא הוא כחבי' ודוק היטב :

מחמתכיל ואין זה דומה לעבד שבניגת דם לא הי' קודם התעוררות להבטל דמיון ויחוס להתבטל דין שהוא בניגת קודם שנת כבר הי' הי' יין קודם שלא מעבדים שנתערב בהם הי' הגלגל מהעבדים שנתערב וקודם התעוררות לא הי' ליון הוולג מהעבדים שום אפי' בשולל כל זמן שהי' בתוך העבדים הי' נחשב לזולל ולא למשקה ואינו נעשה יין עד שפגש ואלו מתבטל חייב. בין שהוא מתחמול בניגת יטעין בטרם ביארה מהדרא תניינא חלק י"ד ס' כ"ד וס' כ"ה .

ודע דבש"י י"ד ס' ק"ב בהגה פסק מור"ס ו"ל נלך דנו על המרדכי דכל איסור שלא הי' יסוד קודם שנתערב בטל הוא אפי' דבר שיש לו מתירין ע"ש והוא תמיהא שלא תמירי' ס' ו"ל לדעת התו' דלית ליה דין זה של המרדכי דהתוס' בתם ב"ק דף ס"ט ע"א בדי' כל הללקוט כתב דמה שגדל אחר' כ"כ בטל אף דהיי דבר שיטלו מתירין מ"מ מדאורייתא בטל כדב' עכ"ל התו' ולפי דעת הארדכי לא תקשים התו' מדי דהא מה שגדל אחר' כ"כ הי' ניכר קודם התעוררות ובעל אף שיש לו מתירין והלוי' בתמ' ס' ש"ח ס' ה' שומרו' על דבר התו' התלה שהם סתירה לזכרי המרדכי גם ראייתו בשיטה מקובלת על חס' ב"ק שם שכתב לתרן קמי' התו' ק' ע"ש אבל עכ"פ התו' דלא מתירי' ק' ע"כ לית ליה דין של המרדכי ונ"ל למר דאין ראו' מדברי התוס' ד"ל דגם התוס' ס"ל כהמרדכי ומה שהכריחו לתרן דדבר שלי' ומדאורייתא בטל לא תמוס שהרי עמיה נתגדל כמותו בזה ששיר שיך כשרה הארדכי אלף שהכריחו לתרן ומדאורייתא בטל כשבי' אוחן פירות שיגדלו ויאלו מן האילן אחר שאמר כל המתלקט כי יש אילנות שאיך מולאין כל הפירות בבת אחת ולפנימיה אחר שנתמלא האילן בפירות למתן אחריון עוד פירות וא"כ כמות התוס' שכתבו מה שיגדלו אחר' בטלו היינו אוחן פירות שנתארו ללאת וע"ז שפיר הקשו שלא יעטלו דהוי דבר שיש לו מתירין והא' אוחן פירות ג"כ עומדין בפ"ע ואילו היה משיב עליהן היו נכרין בשאר שהיה קטנים ויחזקו משאר פירות אחר כבר נתגדלו לכל פרי ופרי עומד בפ"ע ועתה אינן ניכרין וזה שפיר הוי דבר שיט' ולא בטל ולכך לריסח התוס' לתרן דמ"מ מדאורייתא בטל אף התוס' בתם מעילה (דף כ"א ע"ב) בדי' פרוטה הוקפו תימה וביטול האי פרוטה וכו' דהוי דבר שלי' ע"י פדיון הא' דבר שלי' הוא רק מדרבנן עכ"ל ע"ש מהו יש להיכח ולית ליה דין של המרדכי דהא שם מיירי שאמר שחוקה בדי' זה הקדש וא"כ לא היה האיסור מעולם ניכר בפ"ע ואש"כ כתבו דהוי דבר שלי' ממוס גם מזה אין הכוונה ד"ל התוס' כתבו זה משום איך דתני שם פרוטה של הקדש שגבל לתוך הכס : ודוק .

ואמאי לא יכיו עהורים דלמא ביום ראשון יאל ראשו או רובו ואפי' לא יאל דלמא הוא זכר וי"ל דלא מצי למי' למי' דהוה תרי קולי דסמרי אהדי בשל תרחה יום מ"ח תשתי נמי חס'ם שחל לא יאל רובו ביום ראשון ואפי' יאל רובו שחל קנינה היא והשחל בתחלה התירו שחל זכר וטעמו נתייר שחל קנינה היא הר' מת"נ נעשה איסור וכה"ג חזן בהמשלת חשב לזכר ולקנינה ולמה אפי' דכל איסור באפי' נפשו' והוה ס'ם עכ"ל החוס' : וכתו כן קאן וק"ו שחזיר כולם בלי תליה וכלי בטוודאי נעשה איסור ולכן מתחזיק להנרדך בט' וחלילה אבל אם מת והיית זרע' קיימות שאל ליכא דררא דתליה כלל או מיתרים כולם חס'ם כל א' שחל לא נתקדשה ואח"ל נתקדשה שחל התקדש מת והותרו כלם : ולכך נקט הלילה אבל לא בשביל להורות לנו כאן דיני תליה פסולה ולא דקדק כלל בסדר גט וחלילה איזה תחילה .

אלא דקמי' דלף חס' מת ברע קיימא ג"כ ליכא לפטורי בלא גט מעמס ס'ם בין לדעת הש"ע ובין לדעת הרמ"א ו"ל בס' ק"י סעיף מ' פסק הש"ע ספק איסור שנתערב אין להתירו חס'ם כיון שהספק הראשון הי' בגוש הרי לדעת המחבר כיון שאין הספקות שזין ספק הראשון בגוש והספק הב' ע"י תעוררות לא מקרי ס'ם והרמ"א כתב וי"א הטעם דאסור האיל וספק הראשון הוא דאורייתא ולי' אתה יטול לומר עוד ספק שאין כאן איסור רק שנתערב לא מקרי ס'ם ואסור : והנה דעת הרב' והרמ"א שונים דשני ספקות שאינם שווים שפי' בגוש וא"י ע"י התעוררות לא הוה ס'ם אלא שהב"י מתחיר אפי' באיסור דרבנן עיין ש"ך ס' ס"ב ואלו ב' הספקות אינם שווים שהראשון ע"י תעוררות שהרי ח' ס' ס"ב ואלו ב' הספקות אינם שווים שהראשון ע"י תעוררות שחל בגוש הראשון ואלו מקרי ס'ם : ואף שהרב"י ורמ"א נקטו בלשונם ספק ראשון בגוש היינו משום דבשאר איסורים שאין היתר לאיסורו אי אפשר יהיה ספק ראשון ע"י תעוררות וטוב יולד ספק בגוש אבל לדינא הבל תחא ווא"כ בלא"ה אי אפשר להתייר כאן חס'ם אפי' אי לא סמרי אהדי וא"כ קמי' יתיר למי' הלכתא קמתי תליה ארדה בלי תליה אלא דבוחא יותר ח"ו דמלמא רב' אוחתא דדיני תליה קמ"ל דוקא קמתי ד' גיטין וחלילה לבטור ולהורות דתליה פסולה פטורה כיוצא בה : אלא דאיכא למימר לדעת הרמ"א שפיר מותרים חס'ם אי לאו משום דסמרי אהדי ע"י התליה דהרי הרמ"א לא החמיר אלא כשהספק הראשון אסור מן התורה אבל כאן הרי יש כאן ה' נשים ורק אחת נתקדשה ומדאורייתא אולק בתי חובא להתייר כולם רק מדרבנן אסרי' דבעלי חיים חסדי' ולא בטלי והא' אתו מתירין ע"י נכשניה דמידי' ונימא כל פריש מרובה פריש היינו משום הירא ליתוחא והנה קבוע וכו"מ בתם' כזר דף י"ב ע"א אלא מ"מ לא הוה קבוע דאורייתא רק קבוע מדרבנן וכו"מ התוס' שם וא"כ מדאורייתא כולם מותרים רק מדרבנן אסרי' לה' והפיר אחריון ס'ם אפי' היינו שאין הספקות שות לכך נקט וחלילה מא' מהם שאלו ליכא ס'ם משום דסמרי אהדי :

אלא דלפמ"ש המשה למלך בפ"א תגל' מעמא משכח ומושב הג' וי"ד דכל דבר שנתחלת ביארו לגולם מתחלת איסורו הוא מעורב לא שיך צו ביטול ברוב ע"ש ואין זה חומרא דרבנן אלא הוא מדין תורה כשרי' מותרין שם כשם האחרים מי' דתייר בגמ' יבמה שרקקה דם משום אפי' בלא תלמודי חוק*) והא דק"ל דם מתבטל רוק ע"י תירך משום שנתחלתו הוא מעורב לא שיך צו ביטול הר' שזה הוא מדאורייתא אפי' להקל וא"כ בשלמא אם האשה שנתקדשה מתערבה בה' נשים פטיות שפיר יש להתייר מדאורייתא דאולק בתר חוב פטיות ואיסור אשה שכבר נתקדשה בטל ברוב אבל כאן ברא דעבידמי שם בתם' קידושין בפלטגתא דלביי ורובא בקדושתן שאין נמוסין לבייה מסי' ת"ש דתני עבידמי לזה ה' צדיק וכו' וכו"ל ה"ג כשהכוז לבסוף מתערבו הא' ח' מנתקין לא' מני קמתי תיובתא דבא תיובתא וא"כ הא דעבידמי בלא הכוח מעמא מיירי ובתחלת האיסור האתקדש' היתה בתעורבו' וא"כ לא שיך בה ביטול ברוב וא"כ הספק הראשון אסור מן התורה ואפי' לדעת הרמ"א ו"ל אין כאן היתר חס'ם ואף בלי תליה זריכה ד' גיטין וא"כ תליה דנקט להורות דדיני תליה' שרליה פטול' פטורה כיוצא בה :

ובזה נטול להיביר הדברי' משום דק"ל כחבי' בקדושין שאלו נמכרו לכ"ה וא"כ הך דעבידמי בלא הכוח

לפי מה שכתב האת"י הגאון המחבר ז"ל בשער ז"ל'ת לתם' פסחים דף ל"ב ע"ב בדי' והאיל וכו' ע"ת סהקס' לו אחי הרב המח"הג' תו' יעקבא נ' סתירה בדברי המרדכי דכתב כל שנתערב מתחלתו לא בטיל הר' שחזיר עפי' מה שנתערב מתחלתו ונתקדש הוא כהמרדכי סוף פ"ק דשבת הביאו האב"א ב"ח ס' ש"כ ס"ק ה' בין הוולג מעבדים שבניגת בשבת בטיל אף דהוי דבר שיש לו מתירין אפי' בטיל משום דדבר שנתערב בתחלתו קיל עפי' והשיב ט' האת"י הגאון ז"ל דסברת המרדכי דתחיל הכל במשולל חס' המתבטל לא עמד בפ"ע משולם בגון ביבמה שרקקה דם ולא הי' להרס עמידה בפ"ע משולם בזה הארע כח ולא יכול לבטל דבר המתערב עמו מתחלתו אחר לא ק' הוא חס' המתבטל כבר קנה לו הויה בשלם רק שדבר המתבטל בא אחריו ונתערב חייב בביתו לגדור אחר דין הוא שיתבטל ביותר אפי' בדבר שיש לו מתירין ע"ש בל"ח ולפ"ו נסמרו

סווס דרוש יע"ל קמ"ס ורוא היביר גילוי דעת בניטין עם ישראל אוכל וביולות לדבעים שבת השוובה תקי"ג לפ"ק פ"ה ק"י אמל"ה

במס' סנהדרין (ד' כ"א ע"א) ישראל ח"י לתחבון דליה פסול להכניע חבי' אחר פסול ודבר אחר כשר אפי' אחר פסול דהוי לירעש ורמוגה

וכדכח הרא"ש בתשובה טעם זה להדיא כלל נ"ח סימן ו' עיין שם אצל
 בעדות על פה דלא צרי הוצק דמני למיטען אחר כך פרעמי ושאר
 טענות וערעורים לפטור עלמו מתשלומין החס לא הי בכלל דינא
 דגרמי אלא בכלל גרמא צניחין ומשום הכי נחא דכתב רבינו הכא
 דברי רבינו חננאל לגבי עדות בעל
 פה גבי הזמה ודברי הרא"ש בסימן
 מ"ו לגבי שטרות. אכן ה"ר ירוחם
 נ"צ ח"ו כתב דאפילו בעדות בעל
 פה נמי חייב מדינא דגרמי כמו
 שהעמיק ז"י וסבירא ליה דפירושא
 דשמעתא כהאי פירושא דכתיבנא
 דדמי ליה רבינו חננאל אצל דעת
 רבינו אינו כן: ואיכא למידק
 למאי דמשני מלמודא אלא באומר

ליה ומתקיימת שכיון שהגיד שוב אינו חוזר
 ומגיד: (1) ומה יש בין הכחשה להזמה הכחשה
 אינה בגוף העדים אלא שמכחישיה אותן שאלו
 אומרים פלוני לזה מפלוני ואלו אומרים יודעין
 אנו שלא לזה כי היינו אצלו כל היום וראינו
 שלא לזה (ב). והזמה בגוף העדים שאומרים
 באותו שעה שאתם אומרים שלזה הייתם
 עמנו יט: (1) ומפני זה האחרונים נאמנין כיון

(1) ומה יש בין הכחשה להזמה וכו' הכחשה שאינה אלא
 בגוף העדות וכו'. דבר פשוט הוא ורש"י נפרק כל הנשבעין
 (שטעות זו): גבי שתי כתי עדים המכחישים זה או זה כתב שנים אומרים
 הרג ושנים אומרים לא הרג ונפרק מרובה (ז"כ עג): אהא דלאמר
 רצא עדים שהוכחו ולנסוף חוזמו
 פירש רש"י הוכחו שנים אומרים
 הרג ושנים אומרים לא הרג ולנסוף
 חוזמו שנחא כח שלישי ואמרה
 עמנו היחס. והזמה שאינה אלא
 בגוף העדים משנה פרק קמא
 דמכות (ה). אין העדים נעשים
 זוממים עד שיזמו את עצמם כלומר
 שיזמו אותן בעסקי גופן של עדים
 ולא בעסקי ההרוג וההורג דמפרש
 ואזיל כיצד אמרו מעידים אנו צאיט פלוני שהרג את הנפש אמרו
 להם האיך אתם מעידים שזה הרג את זה שהרי נהרג זה או ההורג
 היה עמנו אותו היום במקום פלוני אין אלו זוממין אצל אמרו להם
 האיך אתם מעידים שהרי אתם הייתם עמנו אותו היום במקום פלוני
 הרי אלו זוממין ונהרגין על פיהם:

(1) ומ"ש רבינו ומפני זה האחרונים נאמנין. טעם נכון הוא.
 דע שכל מה שכתב דין זה בגוף העדות הוא שינוש וז"ל
 לגרום צנוף העדים כן:

(1) ומה יש בין הכחשה להזמה וכו'. פרק קמא דמכות ודוכתי טובא:

(1) ומ"ש ומפני זה האחרונים נאמנין כיון שמעידין על גופן ש' העדים והוי כאילו העידו עליהם שהרגו הנפש או שח'לו
 שבת והם אינן נאמנים על עצמן לומר לא עשינו כך וכך ואפילו היו וכו'. כל"ל ודפוסים נדפס צניחין והוא טעות:

דרכי משה

(ב) ועיין לעיל סוף סימן ל' (אות ז) אימת אמרינן לא ראיתי אינו ראיה: כתב בחשובת הרא"ש כלל נ"ט לוי העיד שראובן הקנה לשמעון
 קרקע ואמר שיהודה היה עמו בשעת המעשה ויהודה אמר לא הייתי שם ופסק דזה לא מקרי הכחשה:

פרישה

לפנינו יש לכן מומן לשלם לתובע גופין מהן ואם לא מחויב הנמצע לשלם
 על כל פנים ואח"כ הנמצע יוציא מהעדים יש בו נפקא מינה גם כן אם
 יש להנצטע ציונים ולהעדים יצויר ונכחאי גוונא אמרינן לקמן סימן פ"ה
 ס"ג דאפילו בשנים שלוו זה לזה גובה חוב גובה עיין שם ומכל שכן
 נכחאי גוונא ואפשר נמי לומר דהנצטע יכול לומר אין לי דין והצרים עם
 עיין שם:

דרישה

בהעידו כן שני העדים אלא ודאי אין חילוק בהני דינים בין עד אחד
 לשנים וק"ל: ובדרכי משה ראיתי שכתב על קרשיא הנ"ל ז"ל לא
 ידעתי מה קשה להב"י דהא לא איתא בגמרא אלא שעדות הראשון
 מחקים אבל לא איתא התם דאין משלמין ולכן כתבו בשם רבינו חננאל
 וחידוש הוא שהרי הרא"ש חולק על זה וסבירא ליה דמשלמין על פי
 עצמן כמו שנתבאר בתשובותיו כלל נ"ח סימן ו' וכתבו רבינו לקמן סימן
 מ"ו ומישרים הביאו נ"ב ח"ד עכ"ל. ועיין בב"י שהביא על דברי רבינו
 הללו תשובת הרא"ש ודברי מישרים ומשמען לפי הנראה הוא כמו
 שפירש מורי ורבי רבינו משה ז"ל בדרכי משה הנ"ל שדברי רבינו חננאל
 דברי הרא"ש ומישרים מדברים בענין אחד ופליגי אהרדי. אבל לע"ד
 אי אפשר לומר כן דאם כן קשה דברי רבינו אהרדי דכאן כתב דברי
 רבינו חננאל סתמא בלא מחלוקת משמע דסבירא ליה כוותיה ובסימן מ"ו
 בסעיף ל"ד העתיק תשובת הרא"ש דחייב לשלם על פי עצמן. שוב ראיתי
 בשארית יוסף (ד"ה אבל) שהקשה דברי רבינו אהרדי בזה ומשני
 בשנויים דחוקים עיין שם ולא רציתי להאריך בהן. על כן נראה דתשובת
 הרא"ש ענין אחר הוא ממה שכתב רבינו כאן בשם רבינו חננאל וכמו
 שכתבתי בפרישה עיין שם ודוק: ודברי התוספות הנ"ל הואיל ואתו
 לידן נימא בהו עור מילתא לפרש דבריהם מה שכתבו שם בתחילת
 הדיבור ז"ל באומר עדות שקר העדתי ושוב הוזמו לכאורה משמע דכי
 אמר הכי משלם חלקו דאם כן בקש להפסיד ממון חבירו בעדותו ולא
 נהירא דהא ליתא מאן דמשלם ממון אלא אם כן חזם במקום פלוני עמנו
 הייתם לכך י"ל כו' כנ"ל ע"כ. וביאור הדברים נראה לי דמה שכתבו
 ושוב הוזמו אינו נמשך עם מה שכתבו לכאורה אלא לקושטא דמילתא

הגהות והערות

[ז] עיין הגהות הב"ח שם אות ג ומהרש"א: [ח] עיין שו"ת בית אפרים (מה"מ ח"מ סי' ט-יב) שהאריך בביאור דברי הב"ח. וע"ע אורח משפט סימן כט: [ט] עיין
 כנה"ג הגה"ט אות יג-טו: [כ] ברוב כה"י ודפוסים קדמונים הגירסא בטור "בגוף העדות" זה מה שנכתובין הב"י להגיה. ועיין לח"מ (הלי עדות פי"ח ה"ב)

נפיהם נהי דהומה לא הויה הכחשה מיהא הויה. וטעמא דלחן מוזימן את העדים אלא נפיהם פירש רש"י שהרי צלח לעונשן או נפש או ממון והטורה אמרה והועד צבעליו (שמות כא כט) יצא בעל השור ועמד על שורו (ד"ק קיג): [ב] וכתב הר"י ע"ש ציימן רס"ו

(דף עג ע"ג) דמי אמרינן דהכחשה הויה היינו לומר שהמוחמת היא המוכחשת גדולי אצל לא לומר שהיה זה כשמי כמי עדים המכחישים זו את זו דקיימא לן (שטעמא מו:) זו צאה בפני עצמה ומעידה זו צאה בפני עצמה ומעידה אלא כיון שהחזמו צופן אפילו שלא נפיהם הכח המוחמת היא המוכחשת לצדה והאחרונה המזימה כשרה ודאית והרי היא כההיא דמנן (מכות ה:) שאין העדים נעשין זוממין עד שזומו כולם וכן עד שגמר הדין דהיינו לענין עונש

העדים אצל עדותן בעלה ופסוליהם הם לכל עדות שצטורה וכמו שכתב הרמב"ם פ"ג נה מהלכות עדות (ה"ל כט) וכן הדין נמי נעדים שהחזמו שלא נפיהם וכן נראה מלשון רש"י לן ע"כ לא: (יג) ואם הוכחשו ואחר כך הוציאו וכו'. פרק מרובה (עג:) אמר רבא עדים שהוכחו ולבסוף החזמו נהרגין דהכחשה מחלמא הויה אלא שלא נגמרה ופירש רש"י שהוכחו שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג ולבסוף החזמו שצאת כח שלישים ואמרו עמנו הייתם נהרגין ואף על גב דפליגי עליה אביי הא קיימא לן דהלכה כרבא לגבי אביי:

(ח) ומ"ש ואפילו היו הראשונים מאה וכו'. גם זה משנה שם (ה:) על פי שנים עדים או שלשה עדים יומת המת כדן אם מתקיימת העדות בשנים למה פרט הכחוש בשלשה אלא להקיש שלשה לשנים מה שלשה מוזימן את השנים אף שנים חזמו את השלשה מנין אפילו מאה תלמוד לומר עדים: ומ"ש בין אם העידו בזה אחר זה. גם זה משנה שם (פ"א) צלו אחרים והזימום צלו אחרים והזימום אפילו מאה כולם יהרגו ורבי יהודה אומר איסטיטית היא זאת ואינה נהרגת אלא כת הראשונה בלבד. ופירש רש"י צלו אחרים. שהעידו עליו בעדות הראשונים: והזימו. אלו השנים שהזימו את הראשונים: אפילו. הן מאה כימות זו אחר זו וכת זאת הזימן כולם יהרגו: איסטיטית היא זאת. הכח הזאת כח

של עדות פרה וקטיא היא כך נטלו ענה צייהם להיס את כל הנא להעיד עליו ידוע דהלכה כחנא קמא כה: (ט) עדים זוממין אין צריבין התראה. כמוטת פרק אלו נערות (גב.) רבי אלעזר אמר עדים זוממין ממונה משלמין מילקא לא לקו משום דלאו בני התראה נינהו ואביי נמי אף על גב דמעיקרא פליגי עליה לבסוף הדר ביה: (י) ואין מוזימין אותם אלא בפניהם וכו'. פ"ג דמכות (כ.) אמר רבי אבהו אין מוזימן את העדים אלא בפניהם: (יא) ומכחישין את העדים שלא בפניהם. והזמה שלא

העדים אצל עדותן בעלה ופסוליהם הם לכל עדות שצטורה וכמו שכתב הרמב"ם פ"ג נה מהלכות עדות (ה"ל כט) וכן הדין נמי נעדים שהחזמו שלא נפיהם וכן נראה מלשון רש"י לן ע"כ לא: (יג) ואם הוכחשו ואחר כך הוציאו וכו'. פרק מרובה (עג:) אמר רבא עדים שהוכחו ולבסוף החזמו נהרגין דהכחשה מחלמא הויה אלא שלא נגמרה ופירש רש"י שהוכחו שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג ולבסוף החזמו שצאת כח שלישים ואמרו עמנו הייתם נהרגין ואף על גב דפליגי עליה אביי הא קיימא לן דהלכה כרבא לגבי אביי:

פרישה

(ט) עדים זוממין א"צ התראה כו'. נכחוטת פרק אלו נערות דף ל"ג אמר רבי אלעזר הכי ויהי אביי טעמא דכיון דליתיהו נצי למקטל בלא התראה אף אינהו לא צריבין התראה דכמי (דמיס יט יט) ועשייתם לו כאשר זמם לעשות לאמי מתקיף לה רב שמא צריה דרבי ירמיה אלא מעמיה בן גרופה וכן מלוגה דלא מכלשנא זמם נפקא לן (וכמ"ש לעיל פ"ג) ליצעי התראה אמר קרא (ויקרא כד כג) משפט אחד יהיה לכם משפט השוה לכולם ופירש רש"י וכיון דרוב זוממין לאו בני התראה נינהו הני נמי לא ליצעי התראה: (י) ואין מוזימין אותן אלא בפניהם. שם בפרק קמא כז דמכות מימרא דרבי אבהו ופירש רש"י שהרי צלח לעונשן מיהא או ממון והטורה אמרה והועד צבעליו יצא בעל השור ועמד על שורו: (יג) ואם הוכחשו ואחר כך הוציאו כו'. הוא מימרא דרבא בפרק מרובה דף ע"ג ע"פ שם:

(ז) ומ"ש והם אינם נאמנים על עצמן לומר לא עשינו כך וכך. כאלו לא קאי אמעשה ולכחשה היה נראה להגיה ולהפכו וכו' לן מוזימין על גופן של העדים והרי כאלו העידו עליהם שהרגו הנפש כו' דהן אינם נאמנים כי מיהו יש לדחוק ולישב גם כן טעם שלפנינו ולומר דהכי קאמר כמו דלינן נאמנים לומר צדוק זה לא היה כך וכן ומפרש דכיון דהיה כאלו העידו עליהם שהרגו הנפש דלינן נאמנים לומר לא עשינו מעשה דהריגה או דחילול שבת וק"ל: (ח) ואפילו היו הראשונים מאה כו'. גם זה משנה דף ה' וילף לה מדכמי (דמיס ז א) על פי שנים או שלשה כו' מקיש שלשה לשנים מה שלשה מוזימן שנים אף שנים מוזימן שלשה מנין אפילו מאה תלמוד לומר עדים: בין אם העידו בזה אחר זה כו'. לאפוקי מרבי יודא דפליגי התם נמטימין עם רבנן וקיימא ליה תשדינן להו שכן נטלו ענה צייהם להיס את כל הנא להעיד עליו וק"ל:

חדושי הגהות

[ג] צ"ע פרק כי מהלכות עדות וכו' כלל הסימן:

הגהות והערות

אין לשבש הספרים בשביל כך דהטור נמשך אחר לשון הגמרא שאמר בפ"ק ימכות גופה של עדות ופירש רש"י ז"ל שם גופן של עדים: כאן ברוב תהיי דפוסים קדמתיים הנוטה "על גופן של העדים והם אינן נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כך והרי כאלו העידו עליהם שהרגו הנפש או שחיללו זשבת ואפילו היו הראשונים וכו'", ועיין פרישה וב"ח: [כב] עיין לחם משנה הלכות עדות פ"ה ה"ב. וע"ע שו"ת שואל ומשיב מהר"ב כ"ב סימן ג' ע"ג סימן עו, דו ח"ג סימן קמט ועמודי אור סימן מא ס"ק עו: [ג] וכן בהכחשה אמרין תרי כמאה. ולי"ע מדוע לא כתבו רבינו לא כאן לא בסימן לא. (ומדברי הרמב"ם (ה"ל עדות פ"ה ח"ג) משמע דדין תרי כמאה נלמד מדין שנים מוזימים את המאה, ועיין חרדשי רבינו חיים הלוי הל' גירושין פ"ב הכ"א (כב ע"א ד"ה אלא) ושו"ת שאילת דוד אה"ע סימן ט משי"כ בזה): [כד] עיין הגהות הנרי"א שם אות ד, וע"ע פרישה לעיל סימן לו ס"א והגהות הערות שם אות א: [כה] ראה ר"ף שבעות ט"פ כל הנשבעין שכתב בזה"ל דקיימא לן דכל פלוגתא דלא איפסיקא הלכתא בהדיה דהלכתא כתנא קמא: [כו] בכת"י דפוסים קדמונים הנוטה בין אם "באו שנים שנים" ואלו המוזימין וכו': [כז] צ"ע בפרק ב': [כח] ומיהו צריך שיהיה בפני הבעלי דינים (כנה"ג הגה"ט אות כג). ועיין ספר הכתב והקבלה (דברים יט ז) שכתב כן גם לענין הזמה שצריך להיות בפני הבעלי דינים הי"ק כן מלשנא דקרא: [כט] עיין ריטב"א (מכות ב ע"ב ד"ה תרע) וילין דין זה מתורתו של הרמב"ן, ומאחר ואינו מבואר בגמרא נראה לומר דתלוי בפלוגתא

דאביי ורבא בעד זומם למפרע או מכאן ולהבא הוא נפסל, ולרובא דער זומם חידוש הוא ואין לך אלא חידושו דמאי חזית דסמכת כו', י"ל דגודית הכתוב לסמוך על עדים האחרונים רק היכא דמקיימם כאשר זמם בראשונים, אבל היכא דמיעטה תורה מכאשר זמם שוב הדרין לסכרא פשוטה מאי חזית כו' והוי תרי ותרי, אבל לאביי דער זומם לאו חידוש הוא כדאייתא דברבי רבינו ס"ז י"ל שהעדים פסולים גם כשלא נתקיים בהם דין הזמה (מרחשת קנטרס בענין הזמה סעיף א וז, וע"ע שרידי אש ח"א עמ' שכז): [ל] שכתב שם נהי דהומה לא הויה לענשן לא נפש ולא ממון הכחשה הויה לבטל עדותן ע"כ. ועיין ש"ך סוף ס"ק ב: [לא] דעת הב"י צ"ע שכאן הביא דעת הריב"ש בלא חולק, ובאבן העזר סימן מב ד"ה הביא דעת חכמי טולטולא בלא חולק, והא פליגי אהר"י (א"מ אה"ע סי' גב ס"ג). ובשו"ת אבני נזר (אה"ע סי' קכו ס"ק ב) תיירך דשם באה"ע לא פסק הב"י רק הביא מה שמצא כתוב, דזה ידוע שכמה פעמים מביא הב"י בשם גדולים או גדול אחד ולאחר איזה שיטין מביא דברים אחרים טורחים לבריו הראשונים, ולא הביא דרך פלוגתא, רק הביא זה בפני עצמו זה בפני עצמו, וע"כ דלא כל מה שהביא הביא דרך פסק, וזה ידוע מאד לבקי בספריו, ע"כ. (ומקור הדברים עיין יד מלאכי כללי הריב"ה אות מא ע"ש שו"ת כנה"ג). ובעיקר דעת הריב"ש, עיין שו"ת רל"ב"ח סימן קלא מהרי"ט אה"ע סימן לו ושואל ומשיב מהדורא ד ח"ג סימן קמט: [לב] ראה בבא מציעא כב ע"ב ר"ף שם כ ע"א ותוספות נדרים כג ע"ב ד"ה רבא:

לא תחוס עינך" (להלן כה, יב) – מפני כי הפתאים יהללו אותה בהיותה עוזרת לבעלה, או מפני שהבושת מצוי ואין בו חסרון כיס. וכן בעדים זוממין (להלן בפסוק כ"א) שלא ירחמו (ב) עליהם בעבור שלא נעשה בעדותן דבר, או מפני שתקלתם מרובה.

וטעם וטוב לך כי ביעור הדם הנקי מצוה וטובה גדולה לך להציל נפשך ממות, כי הרחמנות על הרוצחים שפיכות דמים מידי הרוצחים ומידי אחרים המתפרצים.

(יד) לא תסיג גבול רעד. אזהרה שלא ישנה תחום החלוקה שחלקו הנשיאים את הארץ לשבטים או ליחיד מהם, על כן אמר אשר גבלו ראשונים, הם אלעזר הכהן ויהושע בן נון ונשיאי המטות. ולכך הזכיר בנחלתך אשר תנחל וגו'.

וטעם המצוה הזאת שלא יחשוב אדם לומר אין חלקי אשר נתנו לי שזה כמו חלק חברי כי טעו החולקים, או שיוציא בלבו לעז על הגורלות, ולא יהיה זה בעיניו גזל כלל, על כן צוה בכאן שלא יחלוק אדם על החלוקה ההיא ולא ישנה הגבולין כלל, לא בסתר ולא בגלוי. וזו מצוה מבוארת ממה שצוה (בבבבבב כו, נו) "על פי הגורל תחלק נחלתו בין רב למעט", ואמר (שם לה, יז) "אלה האנשים אשר ינחלו לכם וגו'".

ועל דעת רבותינו (בספרי כאן) שהוא אזהרה לעוקר תחומי של חבירו ^טבארץ שעובר בשני לאוין יהיה טעם אשר גבלו ראשונים שלא ישנה התחום הישן בסתר ויאמר בכאן היה מעולם, והזהיר הכתוב בהווה, כי התחום החדש ניכר וידוע הוא ואין אדם משנה אותו. וגם רבותינו עצמן הזכירו (שם) "מנין לעוקר תחומין של שבטים שעובר בלא תעשה, ת"ל לא תסיג גבול רעד", והוא באמת פשוטו של מקרא.

(יח) ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר העד. לא פירש הכתוב איך ידע שהוא עד שקר, כי בהיות הענין בשני עדים שמעידים על הדבר אפילו יבאו מאה ויכחישו אותם לא יתברר ששקר ענו. ולא נוכל לומר שבא ההרוג ברגליו, כי לא יאמר בזה ודרשו השופטים היטב. ועל כן באה הקבלה הנאמנת ופירשה (במכות ה, א) כי ההזמה תהיה כשיאמר "והלא ביום פלוני עמנו הייתם במקום פלוני". והטעם מפני שהעדות הזו היא על גופם של (ב) עדים והם אינם נאמנים על עצמם לומר "לא עשינו כך" שהרי יכולין הללו לומר עליהם שהרגו את הנפש או שחללו את השבת.

(יט) כאשר זמם. "ולא כאשר עשה. מכאן אמרו הרגו אין נהרגין" – לשון רש"י מדברי רבותינו

כור זהב

דן דעת רבותינו בספרי שהוא אזהרה לעוקר תחומי של חברו, ר"ל לא תחוס החלוקה אלא שהוא אזהרה לדורות הבאים וטעם אשר גבלו ראשונים ר"ל אבותיהם של אלו, וטעם שיאמר אשר גבלו ראשונים והלא אם חלק הוא עצמו וחברו ומשנה התחום עובר בזה לכן אמר שהזהיר הכתוב בהוה.

כסף מזוקק

(א) מפני שהעדות הזו היא על גופם על עדים (ואינם נאמנים). שהרי יכולין הללו לומר עליהם שהרגו את הנפש או שחללו את השבת והם אינם נאמנים על עצמם לומר לא עשינו כך כצ"ל, וכן הגיה הב"ח דברי הטור חו"מ סי' ל"ח.³

(ב) בעדים זוממין צוה שלא ירחמו עליהם בעבור שלא נעשה בעדותם דבר. פי' לכן יעלה על דעת אדם לרחם עליהם לכן הזהירה התורה לא תחוס וכו' או מפני שתקלתם מרובה לכן הזהירה התורה לא תחוס עיניך.

[במכות ה, ב]. והטעם בזה בעבור כי משפט העדים הזוממין בגזרת השליט, שהם שנים ושנים, והנה כאשר יבואו שנים ויעידו על ראובן שהרג את הנפש ויבאו שנים אחרים ויזימו אותם מעדותם צוה הכתוב שיהרגו כי בזכותו של ראובן שהיה נקי וצדיק בא המעשה הזה, אלו היה רשע בן מות לא הצילו השם מיד ב"ד, כאשר אמר [בשמות כג, ז] "כי לא אצדיק רשע". אבל אם נהרג ראובן נחשוב שהיה אמת כל אשר העידו עליו הראשונים, כי הוא בעונו מת ואלו היה צדיק לא יעזבונו ה' בידם, כמו שאמר הכתוב [בתהלים לג, לג] "ה' לא יעזבונו בידו ולא ירשיענו בהשפטו", ועוד, שלא יתן השם השופטים הצדיקים העומדים לפניו לשפוך דם נקי, כי המשפט לאלהים הוא ובקרב אלהים ישפוט. והנה כל זה מעלה גדולה בשופטי ישראל והבטחה שהקב"ה מסכים על ידם ועמהם בדבר המשפט. וזה טעם "ועמדו שני האנשים אשר להם הריב לפני ה'" [ולעיל בפסוק י"ז] כי לפני ה' הם עומדים בבואם לפני הכהנים והשופטים והוא ינחם בדרך אמת. וכבר הזכרתי מזה בסדר ואלה המשפטים [בשמות כא, ו].

(כ) ו"הנשארים ישמעו ויראו.

כ. (א-ו) כי תצא למלחמה על אויביך וראית סוס ורכב. זו מצוה מחודשת, אַמְרָה להם עתה בבואם במלחמות.

וטעם כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם יזהירם שלא ירך לבבם ולא ייראו מן האויבים, ויאמר שלא יבטחו בזה בגבורתם לחשוב בלבם גבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה, רק שישבו לבם אל אלהים, ויבטחו בישועתו, ויחשבו כי לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה, רק כי רוצה ה' את יראיו המיחלים לחסדו.

ואמר להלחם לכם עם אויביכם כי יפילם לפניכם לחרב, ואמר להושיע אתכם שהם ינצלו במלחמה ולא יפקד מהם איש, כי יתכן שינצחו את אויביהם וימותו גם מהם רבים בדרך המלחמות. ועל כן צעק יהושע בנפול מהם בעי כשלשים וששה איש [ביהושע ז, ז-ט], כי במלחמת מצוה שלו לא היה ראוי שיפול משערת ראשם ארצה כי לה' המלחמה.

והנה הכהן שהוא העובד את השם יזהירם ביראתו ויבטיחם, אבל השוטרים ידברו בנוהג שבעולם, פן ימות במלחמה, כי בדרך הארץ בכל המלחמות ימותו אנשים גם מכת הנוצחים. וצוה על השלשה האלו לשוב כי לבו על ביתו וכרמו ועל אשתו ויונינוס.

(ו) וטעם ולא חללו שלא באה השנה הרביעית, כי המנהג בכרם בבא תבואתו שיחולו שם וילכו בחלילים, וצוה הכתוב [בויקרא יט, כד] ש"יהיה כל פרוי קדש הלולים לה'", שיהללו את השם הנכבד בשמחה ההיא.

תכלת מרדכי

ד) במקרא והנשארים ישמעו ויראו. ע"י רמב"ן תצא כ"א י"ח.

א) שישבו לבם אל השם. ע"י עקב ח' י"ח.

כור זהב

[ט] על ביתו וכרמו ועל אשתו וינינוס, ר"ל לא כרש"י משום דעגמת נפש הוא אלא הטעם מפני שלבו לביתו וינינוס וכ"פ ראב"ע.¹

(1) וז"ל: חנכו — כמו חנכת המזבח וכן חנוך לנער ומזה למדו רבותינו ז"ל מחנכין את הנערים והטעם כי לבו וכל תאוותו לחנוך ביתו והנה לבו לביתו לא למלחמה על כן ינוס ויניס אחרים, עכ"ל.

בשום מקום ידוע שיצאו עדים וזימום עמנו הייחס, אבל פסול בגזלנותא יכולים לזרור להם חיזה יום שירלו.
 והנה במס' צ"ק [ע"ב ע"ב ד"ה אין] הקשו החוס' ג"כ מאי חדושה דעדים זוממין הא מן הדין להאמין בחראי זמנו. ומ"מ נראה דאין קושיא זו עיקר כל כך, דעכ"פ עדים זוממים חידוש הוא דמחייבי קמאי לשלם ממון כאשר זמם, ועיקר קרא זממון כתיב אשר להם הריב [דצרים י"ט י"ז] שהם צעלי דינים, כמבואר ר"פ שבועות העדות [ל' ע"א], ועל זה לית לבחראי מגו לחייבם ממון, שאפילו יעידו שגזלו לפלוני, הלא אחוה פלוני לא ירצה ליקח ממון תשלומים שלא כדון, ואפ"כ משלמו, שמת מיינה כל הפרשה חידושה הוא ולא מטעם מגו י', אך עיקר קושיא חוס' החס והכא אהכחשה ולא אהזמנה.

רע"ן רמב"ן פרשת שופטים [י"ט י"ח] וכן צטור חו"מ סימן ל"ח יבדו טעמי לעדים זוממים משום שהם מעידים על גופם עמנו הייחס, ולא יאמנו קמאי על עצמם וגופם לא היונו עמכם, כשם שאם אמרו חללכם שבת שאינם נאמנים על עצמם לא חללנו. והנה לכאורה קשה הא צ"ש [צ"ק ע"ב] אמרינן חידוש הוא. ועוד, אין הנידון דומה לראיה, בחילול שבת ה"ל צעלי דצרים, אבל הכא מאי נפקא להו אי היו עמכם או לא, ואין בו נפקותא אלא משום העדות שמעידים על פלוני שלוב מפלוני ולא ה"ל צעלי דצרים. אבל האמת יורה דרכו, ס"ל לרמב"ן שאין שום רמז בצפוסק דמיירי מעמנו הייחס, אלא והנה עד שקר העד משמע בכל מיני הכחשה, וקשה איך אפשר שיזרור להאמין לבחראי טפי מקמאי, וע"כ חידוש הוא, וכיון שהוא חידוש צלי טעם להאמין לבחראי, מוקמינן לקרא זמנה שהוא חידוש מועט כגון שמעידים על גופם עמנו הייחס, וגלי לן קרא שיכיה זה כאלו העידו שחיללו שבת, אעפ"י שאינו דומה כמ"ש לעיל, מכל מקום אעפ"י שחידוש הוא עכ"פ אינו כל כך חידוש כמו שארי הכחשות, וצ"ש ארי הכחשות מוקמינן ליה אסברא חילונה מאי אולמא דהני מהני ושניהם שוים, או שניהם כשרים לרי הוגא או שניהם פסולים לרי חסדא.

ולכאורה יש לעיין אכתי מ"ל דקרא חידושה הוא, דלמא מיירי לאסבידו תרי צדד וחרי צדד וכדאמרינן שם צ"ק [ע"ג ע"א] וצ"ש דרין כ"ז ע"א. וי"ל דאם כן רוב פעמים צעי ד' עדים מזימים תרי לכל חד וחד כשאין מרפין עדות, עיין חוס' צ"ק [שם ד"ה דאסבידו], וצ"ק כתיב להדיא ועמדו שני האנשים וקאי אהמזימין את עדות החמם, ואיך פרט [בכתוב] שני דוקא, אדרבא רוב פעמים צעי ד'.

ובזה מיושב היעז קושיא חוס' ר"פ שבועות העדות [ל' ע"א ד"ה שלשה] דאמרינן וכי שנים צאים לדין שלשה אינן צאין לדין, והקשו חוס', עדים נמי וכי שלשה אינן להעיד, ותירוצם דחוק ע"ש, דכרי כתב רמב"ן צ"ש פרשת שופטים [י"ז

לקמן [ע"ב] ד"ה ורצה כרי חסדא וכי ואומר ר"י דרצה דאמר חידוש הוא לא הוב אלא לפי המסקנא וכי, פירוש, כך לישנה דאמר ש"ס החס דחידוש הוא מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני, דמשמע פסולה דקמאי הוב חידוש, היינו לפי המסקנא דרצה כרז הוגא, אבל להס"ד דרצה כרי חסדא, נהי דע"כ חידוש הוא סבירה לי כמ"ש חוס' כאן, מ"מ יסבור דהחידוש הוא כשרנותא דבחראי, וכחוס' סנהדרין [שם] ודמ"ק ח' ע"א [ד"ה נפקא ליה]. ולזה נתכוון גם מהרש"א לקמן בחוס' ד"ה ורצה כרי חסדא וכי ע"ש י'.

ימה שכתבו חוס' עוד ולריצ"א נראה וכי דאצבתא בלא אכילה לא מהני וכי ומיכו אכתי דהשיב לה גמרא כעדות אחרת לא אחי שפיר עכ"ל, וצ"ק [ע"ב ע"ב ד"ה רצה אמר] כתבו חוס' דכא הוב עדות אחת על זאת הקרקע, משא"כ חס גניבה וטעוה צ' מיני ממון הס"י. ולפ"ד ליישב הכל, אומר דודאי לרז חסדא הוב לכולי עלמא עדות אחת, מטעם זכתבו חוס' דאצבתא בלא אכילה לא מהני, והיינו לרי חסדא יסבירה ליה כח אחת פסולה עכ"פ ומספיקא פסלין תרווייהו, נמלא אי ניח דאיתכחש צאכילה דהאי כח אופסלא, אפילו אי ימא מכאן ולהצא נפסל ומה שאמרו קודם אכילה כשר, מ"מ לפי אותה הכנחה נאמין הכח השניה דאיך אכל שני חזקה, ית זו פסולה וזו כשרה, ולפי אותה הכנחה ממילא לא מהני [טענת] אצבתא [מינו] דאי צעי אמר מינך זכינתה, נמלא גדות אצבתא ואכילה תליא אהדדי, ושניהם פסולים. אך כל ה לרי חסדא דס"ל כח אי פסולה, נמלא אי ניח דהאי כח זוכחשת צאכילה, איך כשרה, אך כדמסיק ר' נחמן כרי הוגא, לרז הוגא שניהם כשרים, אלא עדות אכילה צעל משני האדדים שורה, לא נוכל לומר בשום אופן דאכילה דהאי מוכחש ואכילה איך קיים, זה אי אפשר בשום אופן, אלא עדות אכילה ליתא אצבתא קיים, ולא תליא זה צזה וכוי לי עדות אחרת. ומ"מ צ"ל פליג וסבירה לי מכל מקום הוי לי עדות אי משום יתרוויכו מסבדי על קרקע זו, משא"כ בגניבה וטעוה דכ"ל זמון אחר, ורי נחמן לא סבירה ליה לחלק ציניהם (פליגי), וא"ש הכל וק"ל.

זוס' ד"ה מה, בסוכ"ד, לא שצריך שידע שלקחוב ה"ל שיטעון של אצותי, כ"ל י"י.
באר"ד, שם, אני רוצה לזכות במשפט דשמא לקחובו אצותי ועוטינן לירש, כ"ל י"י.

ף ל"א עמוד ב': דאתמר שתי עדים וכי. הקשו חוס', ליהימנו לבחראי זמנו דפסלה קמאי בגזלנותא, אבל אי צעי זמנו לכו לק"מ דשמא יזמו ס. הס. פירוש, כיון שאי אפשר להזימם אלא באותו היום ושעה ויחדו הני עדים, אי"כ אולי ידעו בחראי שהיו באותו היום

שיודו או ישתקו, ואם אינו בפניהם או שלא שתקו [אינו] אלא הכחשה ובטלה העדות, עכ"ל, וממשיך בנה"ל: והא דאמרינן עדים זוממין חידוש הוא, היינו דמאי חזית דסמכת אהני וכי, ועל כרחיך במיגו, אעפ"כ צריך הודאתם או שתיתקם ולא סגי במגו ואין אדם נהרג ולא משלם קנס עפ"י עצמו והיינו חידושי, עכ"ל. ועי"ש מש"כ מרן בישוב קושיא החוס' שלפנינו עפ"י רב האי גאון, וצ"ע.

(ד) וכן מבואר גם בש"מ, ד"ה וי"ל הר"ן ז"ל.
 (טו) כ"כ גם חוס' סנהדרין שם, ד"ה רבא.
 (טז) הגהות הש"ס (גו יורק תשי"ט) ע' ל"ה.
 (יז) בשו"ת חו"מ סי' קמ"א ד"ה גי"ה, כתב להסביר הך דעדים ממין חידוש הוא, בהקדם מש"כ רב האי גאון בספר משפטי שבועות, ער ה' שבועות ונוטלין, דלא תושלם ההזמה אלא בפני הני זוממין חתם סופר <על הש"ס> - נויקין ב / סופר, משה בן שמואל {עמוד 100} (726077)

לא שיקל עליו לישא פסולות ואמאי דחיק בש"ס טובא אלא ודאי דזה פשיטא לי' להש"ס שאי אפשר בשום אופן שיהי' אדם נפסל לקהל ולכהונה ע"י הזמה ומשום הכי דחיק בש"ס דפנו היכי דמי וא"כ מקשו בתוס' שפיר למה אין יעשה באמת מצרי ב' הרי לא באו לפסול זרעו ודו"ק בכ"ז היטב:

בא"ד וי"ל דמכל מקום אשתו נפסלת דפסלה בביאתו לו ולא לאשתו. הק' באחרונים מה נעשה לר' יוסי דס"ל יבמות דף ס"ח דכל הפוסל זרעו פוסל אשתו ומצרי שני אינו פוסל אשתו ע"ש הדרא הק' לדוכתא נפסול להזומם ולפע"ד נראה פי' התוס' הכי דאמר' יבמות דף פ"ד דנשי' מוזהרות על האישה הפסול ג"כ כמו הוא וא"כ אם נעשהו מצרי ב' תהי' אשתו מוזהרת עליו שלא יבא עלי' והיא מה חטאה והיינו דאמר לו ולא לאשתו ואין הכוונה דוקא שתפסול על ידו לכהן ודו"ק:

[דף ב ע"ב]

גמרא ומה הסוקל אינו נסקל הבא לסקול ולא סקל אינו דין שלא יסקל. פירש"י ז"ל דהיינו הרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה ובתוס' תמהו על זה ע"ש ולע"ד נראה כן דהא יש לעיין טובא אדין זה דהרגו אין נהרגין דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה הרי בסנהדרין דף מ"ה איתא דהעדים הורגין אותו בתחלה אם עדיין לא מת הורגין אותו שאר העם שנא' יד העדים תהי' בו בראשונה וגו' ואמר' שם לא שנה בו אדם מעולם דכבר נהרג הנידון ע"י העדים וא"כ בהרגו אמאי אין נהרגין נהי דאין חייבין מדין זוממים דכתיב כאשר זמם ולא כאשר עשה עכ"פ יתחייבו מדין רוצח שהרי הדבר שקר והרגו נפש בידים ולא מיבעי לר' יוסי בר' יודא דס"ל סנהדרין דף מ"א דחבר א"צ התראה שלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד א"כ ודאי יוקשה מה נעשה בעדים חבירים שהרגו יהרגו מדין רוצח ואי דלא היה התראה וזוממי' א"צ התראה כדאי כתובות דף ל"ב הרי חבר לעולם א"צ התראה רק אפי' לדין כ' הפנ"י במכות דף ה' דזוממין כיון דמעידין שקר לא שייך גבייהו שוגג ושפיר א"צ התראה א"כ יוקשה אמאי הרגו אין נהרגין יתחייבו מיתה מדין רוצח ונלע"ד כן דהנה רבא ס"ל סנהדרין דף כ"ז דעד זומם חידוש הוא מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני וכ"כ הרמב"ם ז"ל דזוממין הוי גזיה"כ שמאמינים להאחרונים ע"ש כמש"ל מעתה י"ל מנלן שהאחרונים נאמנים יותר על כרחך מדכתיב ועשיתם לו כאשר זמם א"כ מוכח שנענשים הראשונים שהאחרונים נאמנים וא"כ דכבר נעשה מעשה ונהרגו א"כ על זה לא אמרה תורה ועשיתם לו כאשר עשה וליכא כאן גזיה"כ דהאחרונים נאמנים יותר מהראשונים א"כ הדרן נכללא מה חזית דסמכת אהני סמוך אהני וא"כ הראשונים לא העידו שקר כלל ואינן כלל רוצחים משום הכי שפיר אין נהרגין ודו"ק היטב ועי' בריטב"א כאן בעמוד זה שמוכח מדברי הרמב"ן להיפוך לכאורה מדברינו:

ומעתה נלענ"ד הכי פירושא דגמרא דדין זה דיד העדים תהי' בו בראשונה כתיב בסקילה דכתיב ורגמוהו כל אנשי עירו וגו' וא"כ הכי מקשי' לבר פדא דלומד ק"ו המחלל שעשה מעשה בידים אינו מתחלל בעד זומם שזמם לחלל אינו דין שלא יתחלל והרי הסוקל שעשה מעשה בידים והרג נפש בידים ממש שרגם אותו באבנים מכל מקום אינו נסקל עד זומם שלא הרג בידים אינו דין שלא יסקל ומעתה לא יוקשה בשאר חייבי מיתות דאיכא חייבי מיתות שא"צ ליד העדים תחלה כמו רוצח, ובסקילה כתי' קרא דיד העדים שיהרגוהו בתחלה, ולא עשו מעשה בידים ממש משום הכי מקשה בגמרא רק מסוקל אלא

תרווייהו ודו"ק היטב בכ"ז. אמנם לשי' התוס' דס"ל דאפי' בליכא בועל ג"כ נידונין רק בחנק ולא בשריפה א"כ בכהאי גוונא קרא דלאחיו לא קאי על זה כמש"כ בתוס' רק מוכח מהיא ולא זוממי' וא"כ קרא כאשר זמם לעשות לא שייך בכהאי גוונא דהרי אין עושין כאשר זמם כלל רק במיתת חנק נידונין וא"כ נלענ"ד בכהאי גוונא אפי' נהרגה הבת כהן ג"כ נהרגין כיון דכאשר זמם לא על זה קאי לא דרשי' ג"כ כאשר זמם ולא כאשר עשה וכמש"ל במשנה ובגמרא ע"ש וא"כ יוקשה אמאי קרי להו זוממים דאפי' בנעשה מעשה ג"כ נהרגין וצ"ל כמש"ש בגמרא כיון דאפי' כאשר זמם לחוד עכ"פ ג"כ נהרגין וכמש"ש בגמרא לפרש ע"ש היטב ומישוב ק' הנו"ב קמא אה"ע סי' ע"ב שדיקדק מה שיאטי' בתוס' הכי בסנהדרין הו"ל להביאו ולפמ"ש הדבר נכון דכוונתם לפרש דברי הגמ' ע"ש היטב ודו"ק:

בתוס' בד"ה ועוד מדקתני לקמן. הא שסידרו התוס' דבריהם הכא אחר דיבור זוממי בת כהן אף דקדים טובא. עמ"ש ב"ה בגמרא:

בתוס' בד"ה בעי' כאשר זמם וליכא קשיא היכי שמעדיין שהוא מצרי ב' שלא פסלו זרעו א"כ נפסול. הקשה מוהרש"א ואימא אין הכי נמי וסיים בקושיא ועיין בריטב"א שרוצה באמת לומר דנעשה מצרי שני ע"ש והדבר צ"ע רב מנ"ל באמת לתוס' דלא יעשה מצרי ב' ואין לומר דא"כ כאשר זמם קאי במצרי ואדומי ג"כ א"כ היאך נעשה במצרי ואדומי ראשון הרי לא הוי עדות שאתה יכול להזימה כמ"ש התוס' לעיל בד"ה מעדיין דלא מקיימי' כאשר זמם וכ' בתוס' כיון דכאשר זמם לא קאי עליהו בשום צד שבעולם א"צ כלל לעדות שיכול להזימה ע"ש וא"כ הרי במצרי ואדומי ב' קאי כאשר זמם א"כ במצרי א' הו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה אמנם זה אינו דשפיר נאמר במצרי ב' עבדי' כאשר זמם ועלי' קאי וא"כ הוי עדות שאי אתה יכול להזימה אבל במצרי א' כיון דעל זה לא קאי כאשר זמם בשום צד א"צ לעדות שיכול להזימה וק' מהרש"א במקומה עומדת מנ"ל להתוס' דלא נעשה באמת מצרי שני. ונלע"ד דתוס' למדו דאינו נעשה פסול כלל בעולם מהכא דביבמות דף פ"ח ע"ב איתא מניין שלא רצה כהן לקדש עצמו שנושא נשים בעבירה ומטמא למתים דפנו היינו שמכין וכופין אותו על זה שנא' וקדשתו בעל כרחך היכי דמי אילימא דלא ניסת לא' מעידי' ולא קאמרה ברי לי צ"ל דדפנו ופירש"י ז"ל דעל כרחך לא קאי אכל כהן שעובר או אפי' בספק דפשיטא דוודאי כפי' לי' ע"ש ולכן דחיק בש"ס טובא למוקי בכהאי גוונא שניסת לא' מעידי' וקאמרה ברי לי ע"ש ולא משכחא אוקימתא אחריתי והנה כבר חקרת' לעיל אליבא דהו"א דכהן זומם נעשה בן גרושה מה נעשה להתירו בנשים פסולות או דנאמר דאין מקילין וא"כ אמאי לא מוקי בש"ס מניין שאם לא רצה דפנו שנאמר וקדשתו בעל כרחך בכהאי גוונא שהעיד על א' שהוא בן גרושה והוזם והו"א כיון שנעשה בן גרושה יהי' מותר הוא בפסולות וקמ"ל וקדשתו בעל כרחך שכופין אותו שלא לישא נשים פסולות שאין בכחו להקל עליו ולמה דחיק בש"ס טובא אבל אליבא דאמת לא קשיא מידי דקיי"ל דאין נעשה בן גרושה דכתיב לו ולא לזרעו א"כ הוי כהן ממש וודאי כופין שלא לישא נשים פסולות ודו"ק ומעתה אם נאמר דבמצרי שני באמת יעשה הזומם מצרי שני א"כ הדרא הקו' מה דחיק בש"ס וקדשתו בעל כרחך היכי דמי הרי משכחא בכהן שהעיד על ישראל שהוא מצרי ב' והוזם ונעשה הוא מצרי ב' וממילא נפסל הוא גופי' לכהונה והו"א שיהי' מותר בנשים פסולות וקמ"ל קרא אף דנעשה פסול היינו להחמיר עליו אבל

בגמרא והיא נותנת הם שעשו מעשה במזיד לא ליגלו כי היכי דלא ליהו להו כפרה הני שלא עשו מעשה ליגלו כי היכי דליהו להו כפרה. הקשו בתוס' לקמן דף י"א ע"ב בד"ה מידי גלות ובריטב"א כאן הרי לקמן דף י"א ע"ב אמרי' בגמרא מידי גלות מכפרה מיתת כהן גדול מכפר ע"ש ואיך אמרי' ליגלו כי היכי דליהו להו כפרה ע"ש ולפע"ד נראה דקשה לי טובא על ק"ו דר' יוחנן מה הוא שעשה מעשה במזיד אינו גולה הרי בסנהדרין דף פ"א ע"ב איתא דההורג בעדים שלא בהתראה או בעדות מיוחדת וכהאי גוונא שאינו נהרג מכניסין אותו לכיפה ומאכילין אותו לחם צר ומים לחץ וגם שעורים עד שתבקע כריסו ע"ש וא"כ מה ק"ו הוא שעשה מעשה במזיד דהיינו ההורג בעדים בלא התראה כמ"ש רש"י ז"ל אינו גולה הרי עבדי' ליה עונש גדול מזה שמכניסין אותו לכיפה מלא קומתו שזה עונש יותר מגלות לעיר מקלט ומקרבין מיתתו באכילת שעורים עד שתבקע כריסו ע"ש וזה לע"ד קושיא גדולה:

לכן נלפע"ד שזה באמת קו' הגמרא והוא הנותנת הוא שעשה מעשה במזיד והרג נפש במזיד לא ליגלי כי היכי דלא ליהו ליה כפרה היינו דאם הו' גולה הו' סגי ליה בגלות ולא יותר משום הכי אינו גולה רק עבדי' ליה עונש יותר גדול שמכניסין אותו לכיפה ונותני' לו שעורים עד שתבקע כריסו אבל הם שלא עשו מעשה במזיד וא"כ אין מכניסין אותם לכיפה ומשום הכי ליגלו כי היכי דליהו להו כפרה היינו לקיים בהו עכ"פ עונש כאשר זמם וזה יהי' כפרה שלהם אבל לא ממש כפרת גלות ודו"ק בכ"ז היטב:

בגמרא משום דהצדיקו את הצדיק והרשיעו את הרשע והי' אם בן הכות הרשע. בתמי'. עיין ברש"י ז"ל שכתב וכי בכל מקום שהצדיקו כ"ד את הזכאי וחייבו את החייב יש מלקות לכאורה אינו מובן וכי אמרינן אנו דבכל מקום שייך כן הרי כיון דלפעמים משכחת כן י"ל קרא לזה אתי' והנלפע"ד כן דאם נאמר והצדיקו והרשיעו על דיינין קאמר וצדיק ורשע על בע"ד נאמר על כרחך לא איירי אלא בדיני ממונות דאי בדיני מלקות איירי קרא וא"כ מה צדיק ורשע שייך כאן הרי ליכא אלא אחד הנידון וכי תלה הנידון בחבירו אם הוא עבר עבירה של מלקות לוקה בין אם חבירו צדיק או ג"כ רשע וגם מה שייך כי יהי' ריב בין אנשים מה לו לחבירו על זה יותר משאר ישראל כולן שווין לקיים בו דינו אם הוא רשע וא"כ אם איירי בדיני ממונות ושפיר הו' ריב בין אנשים וצדיק היינו זכאי ורשע היינו חייב א"כ מה שייך בדיני ממונות מלקות אלא ודאי דאיירי בעדים ואתי' אחריני' ושוניהו להני זוממין ושפיר שייך ריב בין אנשים שהנידוןין אמרו להעדים שהעידו עליהם בראשונה ששקר הדבר שהעידו עליהם ואתי' אחריני' ושוניהו להני זוממין רשעים והצדיקו את הנידון ואז והי' אם בן הכות הרשע וז"ב לע"ד ודו"ק:

בגמרא ואתי עדים אחריני' והצדיקו את הצדיק דמעיקרא. יש לעיין למה לי והצדיקו את הצדיק דהנידון נעשה צדיק הרי העדים המזימים את הזוממים אין מעידין רק שהם רשעים אבל על צדקת הצדיק אינן מעידין כלל ואדרבא הרי כתב הרמב"ם בפ"ח מעדות דאם הכחישו ג"כ עם ההזמה היינו שאמרו להעדים אתם הייתם עמנו וגם ההורג אין זה הזמה רק באומרים להעדים לחוד עמנו הייתם אבל המעשה שמעידים הראשונים יכולה להיות אמת רק אם מזימין את העדים ממילא נשאר צדיק בצדקו דליכא עדים על רשעו וא"כ

ודאי דגזיה"כ הוא כך וא"כ הי"נ נימא במחלל גזיה"כ שאין מתחלל אבל זומם דחלל שפיר מתחלל ודו"ק היטב בכ"ז:

בגמרא מנה"מ אמר ר"ל דאמר קרא הוא ינוס הוא ולא זוממין. יש לי בזה מקום עיון רב דהרי לעיל גבי עידי בן גרושה אמרי' כיון דליכא לקיים בעדים ועשיתם כאשר זמם ממש אז לא מקיימין הזמה כלל גבי וניפסלוהו לדידי' ולא לזרעו ע"ש מעתה למה לי קרא בעדי גלות הוא ולא זוממין הרי לקמן דף י"א א' דרוצח שיצא מעיר מקלטו רשות ביד גואל הדם להרגו או מצוה ע"ש וא"כ הני עדים התירו את דם של הנידון זה שהעידו עליו שהרג בשגגה לגואל הדם ביצא חוץ לתחום וא"כ כשהוזמו אפי' נאמר שיגלו מכל מקום אין להם גואל הדם שהם לא הרגו אדם מעולם וא"כ לא מקיימי בהו ממש כאשר זמם לעשות וא"כ שוב לא שייך בהו דין הזמה כל עיקר וזה לכאורה קושיא גדולה:

ואין לומר דקרא צריך באם העידו על אחד שהרג גר בשוגג שגם זה הגר אין לו גואל הדם וא"כ לא התירו דם של הנדון לגואל הדם ושפיר אפשר לקיים בהו כאשר זמם והו"א דגולה ואתי קרא הוא ולא זוממין דאף בכהאי גוונא אינו גולה זה אינו דאמרינן סנהדרין דף מ"ה ע"ב מניין שאם אין לו גואל הדם שב"ד מעמידין לו גואל הדם שנאמר בפגועו בו ע"ש וא"כ לעולם איכא גואל הדם משא"כ בעדים זוממין שלא הרגו מעולם לא שייך גואל הדם וזה דוחק מאוד לומר לקיים כאשר זמם ב"ד מעמידין גואל הדם לזוממים אף שלא הרגו מעולם:

אמנם לפימש"כ הריטב"א ז"ל בריש מכילתין גבי עדי בן גרושה אף שגרמו להפסידו מתנות כהונה מכל מקום אין מחייבין העדים בכך דלא הו' אלא גרמא ואנן בעי' כאשר זמם לעשות ולא כאשר זמם לגרום ע"ש וא"כ כאן הי"נ זה שהתירו דמו לגואל הדם לא הו' אלא גרמא שאם יצא חוץ לתחום מקלטו ומצאו גואל הדם רשות בידו להורגו ובכהאי גוונא לא צריך לקיים כאשר זמם ושפיר צריך קרא הוא ינוס ולא זוממין ודו"ק היטב:

בגמרא ר"י אומר ק"ו ומה הוא שעשה מעשה וכו'. הנה כבר חקרתי לעיל עמוד א' מה נ"מ אם אתי' קרא על זה או דאיכא ק"ו ע"ש לבר פדא גבי עידי בן גרושה וגם כאן יש לעיין מה נ"מ והנה לכאורה יש לחקור לפי מה דאי' לקמן דף י"ב ע"ב ברוצח שהרג בשוגג בעיר מקלטו גולה משכונה לשכונה ואמרי' בגמ' דאתי מקרא כי בעיר מקלטו ישב בעיר שקלטתו כבר וא"כ לא קאי על זה קרא הוא ינוס דאדרבא יושב בעיר מקלטו א"כ אפשר לר"ל העדים שהעידו על רוצח שהרג בעיר מקלטו שפיר גולין משכונה לשכונה דליכא מיעוט על זה הוא ולא זוממין משא"כ לר"י דאתי' מק"ו מהורג במזיד שאינו גולה א"כ גם בכהאי גוונא אינו גולה אמנם יוקשה לפי"ז א"כ משכחת אופן גבי גלות לקיים כאשר זמם א"כ שוב היכא דליכא לקיים כאשר זמם לא יתקיים העדות כלל דהו"ל עדות שאי אתה יכול להזימה דהרי התוס' לעיל ע"א בד"ה מעידין כתבו כיון דכאשר זמם לא קאי עלייהו בשום צד שבועולם א"צ ליכול להזימה ע"ש והיותר נראה דאף רוצח שגולה משכונה לשכונה ג"כ אתי' מהוא ינוס אל אחת הערים רק דהו"א דצריך לנוס אל אחת קמ"ל קרא בעיר מקלטו ישב אף בעיר שקלטתו כבר וא"כ כיון דאתי' מקרא דהוא ינוס אימעטו זוממין וא"כ תו ליכא נ"מ זו אמנם עיין לעיל גבי בר פדא שכ' נ"מ אם כבר נעשה מעשה ע"ש וזה שייך גם כאן וג"כ מיושב דאמר ר"י הוא שלא עשה מעשה ע"ש ודו"ק היטב: